

Jelena Šušanj • Dragana Đukanović • Spasa Aškračić

UČIMO CRNOGORSKI 3

Priručnik za nastavnike za Crnogorski jezik kao nematernji
za treći razred osnovne škole

Zavod za udžbenike i nastavna sredstva
PODGORICA, 2015.

Jelena Šušanj • mr Dragana Đukanović • Spasa Aškračić

UČIMO CRNOGORSKI 3

Priručnik za Crnogorski jezik kao nematernji
za III razred osnovne škole

Izdavač	Zavod za udžbenike i nastavna sredstva – Podgorica
Za izdavača	Zoja Bojanić-Lalović, direktorica
Glavni urednik	Radule Novović
Odgovorni urednik	Lazo Leković
Urednik	mr Aleksandar Čogurić
Recenzenti	doc. dr Adnan Čirgić mr Fadila Kajević Bilal Alaj Nađa Luteršek Nada Maraš
Lektura i korektura	Jasmina Radunović
Ilustracije	Ana Knežević
Dizajn i tehničko oblikovanje	Ana Knežević
Tehnički urednik	Rajko Radulović
Štampa	„Suton“ d. o. o. – Široki Brijeg, BiH
Tiraž	50

CIP – Каталогизacija u publikaciji
Национална библиотека Црне Горе, Цетиње

ISBN 978-86-303-1878-8
ISBN 978-86-303-1880-1 (CD)
COBISS.CG-ID 27526416

Nacionalni savjet za obrazovanje, Rješenjem broj 04-5-1261 od 30. 6. 2015. godine,
odobrio je ovaj priručnik za upotrebu u osnovnoj školi.

POŠTOVANI NASTAVNIČE, POŠTOVANA NASTAVNICE	4
UVOD U UDŽBENIČKI KOMPLET	5
OPŠTA UPUTSTVA – DIDAKTIČKE PREPORUKE.....	8
PRVA CJELINA – CRNOGORSKA ABECEDA.....	11
DRUGA CJELINA – ROĐENDAN NA SELU.....	19
TREĆA CJELINA – NOVOGODIŠNJA PUTOVANJA.....	27
ČETVRTA CJELINA – U ZDRAVOME TIJELU ZDRAV DUH.....	34
PETA CJELINA – OSMI MART KOD KUĆE.....	41
ŠESTA CJELINA – KAKO VRIJEME KAŽE.....	47
Dodaci.....	53
Ishodi učenja.....	54
Provjeri svoje znanje 1.....	55
Provjeri svoje znanje 2.....	57
Provjeri svoje znanje 3.....	59
Provjeri svoje znanje 4.....	61
Provjeri svoje znanje 5	63
Provjeri svoje znanje 6.....	65
Literatura.....	67

Poštovani nastavnice, poštovana nastavnice,

Stvarajući ovaj udžbenički komplet i zamišljajući način ostvarivanja, obrazovnih ciljeva u nastavi crnogorskoga jezika kao nematernjega, pošle smo od činjenice da je jezik (maternji i nematernji) važan čini-lac u razvoju svakoga ljudskoga bića, osobito mladoga čovjeka. Shvatile smo ozbiljnost zadatka i izazova stvaranja udžbeničkoga kompleta za nivo i uzrast učenika/učenice koji/koja izučava crnogorski jezik kao nematernji jezik, službeni jezik i jezik koji većini učenika/učenica nije dio svakodnevnoga školskoga i vanškolskoga jezičkoga iskustva.

Crnogorskome jeziku pristupile smo kao jeziku koji će učenik/učenica kori-stiti prilikom komunikacije u sredini u kojoj se njegov/njezin maternji jezik ne upotrebljava. To nameće svu važnost i ozbiljnost u pristupu izučavanju crnogorskoga jezika. Posmatran tako, taj jezik u iskustvu učenika/učenice ima naglašenu informativnu i komunikacijsku vrijednost. Slijedeći progra-mski sadržaj, smatrale smo da treba postupno razvijati ošjećaj za crnogorski jezik te korektno vladanje rečenicom uz razvijanje gramatičko-pravopisnih aspekata, različitih oblika usmenoga i pismenoga izražavanja.

Program nastave crnogorskoga jezika uključuje gramatičke sadržaje, pra-vogovor i pravopis, usmeno i pismeno izražavanje. Izučavanjem maternjega jezika u učenikovo/učenično jezičko iskustvo ugrađuju se osnove doživljaja obrazovne, odgojne, funkcionalne i komunikacijske funkcije jezika. Učenik/učenica već razumije jezik kao moćno sredstvo djelovanja na pojedinca, gru-pe i zajednicu u cjelini. Tako pozicioniran učenikov/učeničin odnos prema maternjemu jeziku dragocjen je za izgradnju sličnoga doživljaja i kad je u pitanju nematernji jezik, u ovome slučaju crnogorski jezik.

Učeniku/učenici treba predočiti činioce koji utiču na nivo govorne razvijeno-sti (kvalitet artikulacije glasova, razvijenost i bogatstvo rječnika), na kvalitet govora u razredu i okruženju, na važnost izgovorene ili pisane riječi. Uvijek treba imati na umu da nastava jezika daje temeljna znanja iz jezika, teme-ljnu pismenost u gramatičko-pravopisnome, stilskome i sadržajnome smislu te da ta znanja utiču na uspjeh u komunikaciji sa sredinom i okruženjem.

Uvod u udžbenički komplet

Udžbenički komplet Crnogorski jezik kao nematarnji 3 namijenjen je učenicima/učenicama koji/koje u trećemu razredu osnovne škole izučavaju crnogorski jezik kao nematarnji jezik i kao službeni jezik sredine u kojoj žive, a kojima je maternji jezik albanski. Udžbenički komplet čine Udžbenik, Radna sveska, Priručnik i audio-CD.

Prilikom koncipiranja udžbeničkoga kompleta vodile smo računa o kriterijumima kao što su aktuelnost, metodički aspekt i uzrast i nivo učenja jezika.

AKTUELNOST. Kriterijum aktuelnosti ostvarile smo vezujući udžbenički komplet za važeći obrazovni program za predmet Crnogorski jezik kao nematarnji za treći razred osnovne škole. Udžbenik i Radna sveska kreirani su za rad u školskim uslovima, ali i za samostalni rad učenika/učenice kod kuće. Na CD-u su tonski zapisi tekstova iz Udžbenika i zadataka iz Radne sveske koje nastavnik/nastavnica pušta učenicima/učenicama na času. Priručnik može koristiti samo nastavnik/nastavnica kao pomoć u načinu organizovanja samoga nastavnoga procesa.

METODIČKI ASPEKT. U udžbeničkome kompletu razrađeni koncept zasnovan je na komunikacijskome pristupu, na Zajedničkome evropskom referentnom okviru i Evropskome jezičkome portfoliju.

UZRAST. Kako je već rečeno, udžbenički komplet namijenjen je učenicima/učenicama trećega razreda osnovne škole. To je, inače, treća godina izučavanja ovoga nastavnoga predmeta, mada moramo naglasiti – godina početnoga čitanja i pisanja u crnogorskome jeziku.

NIVO. Udžbenički komplet namijenjen je početnome nivou učenja jezika.

Cilj izučavanja crnogorskoga jezika kao nematarnjeg jeste da učenik/učenica ovlada vještinom čitanja i pisanja, vještinom usmenoga govorenja kraćih tekstova, ovlada vještinom slušanja tekstova, razumijevanjem jednostavnih tekstova te stvaranjem jednostavnih tekstova u pisanoj ili govornoj situaciji, poznavanjem gramatičkih pravila predviđenih predmetnim programom za Crnogorski jezik kao nematarnji.

Osobenost izučavanja crnogorskoga jezika u trećemu razredu jeste činjenica da učenici/učenice usvajaju početno čitanje i pisanje na crnogorskome jeziku. Na tome uzrastu učenici/učenice razvijaju obuhvatnije četiri vještine: slušanje, govorenje, čitanje i pisanje. U prva dva razreda ovladavali su vještinama slušanja i govorenja, dok čitanje i pisanje nijesu bili zastupljeni. Glasovni sistem crnogorskoga jezika za njih dakle nije potpuna novina, ali jeste način usvajanja i primjene. Tako da će u središtu našeg interesovanja biti usvajanje tehnike čitanja i pisanja, pritom ne zanemarujući i dalje razvijanje vještina slušanja i govorenja, neophodnih u zaokruživanju ostvarenja planiranih ishoda učenja mjerenih postignutim rezultatima.

Čitanje je vizuelna aktivnost u kojoj učenik/učenica najprije registruje grafičke znakove (grafeme), slivajući ih kasnije u cjelinu – riječ. Na isti način u narednome stupnju formira se rečenica. Psihološki gledano, pisanje je složeniji proces od čitanja te se nameće kao najsloženiji oblik jezičke djelatnosti, kojoj u nastavi pripada važno mjesto. Zadaci nastave čitanja i pisanja jesu ovladavanje tehnikom čitanja i pisanja do planiranoga nivoa. Potrebno je da učenik/učenica čita tečno i izražajno, da razumije ono što je pročitao/pročitala, da

obogaćuje svoj rječnik, da stekne navike vezane za čitanje i služenje knjigom. U fazi čitanja i pisanja učenik/učenica ovladava jezičkim kompetencijama koje čine leksičke, gramatičke, semantičke, fonološke, ortografske, ortoepske komponente. Iste je važnosti i ovladavanje sociolingvističkim kompetencijama koje podrazumijevaju društvene odnose i učtive izraze. Ovladavanje tim kompetencijama, tj. očekivanim ishodima učenja, nastojale smo obezbijediti i olakšati sadržajima ovoga udžbeničkoga kompleta.

Udžbenik je okosnica udžbeničkoga kompleta. Pozicioniran je kao osnovno nastavno sredstvo, koje donosi i sadržaje za provjeru razumijevanja, pravopisna pravila i ilustracije, u cilju lakšega ostvarivanja ciljeva nastave i ishoda učenja. Sadržaji su u Udžbeniku raznovrsni, prilagođeni uzrastu i nivoima znanja i selektovani da bi bili usaglašeni s fondom od 70 nastavnih sati. Tekstovi služe razumijevanju i ovladavanju jezičkim sadržajima. Leksičke cjeline date su u vidu popisa riječi ili rečenica, napisanih ili snimljenih. Gramatička i pravopisna pravila zastupljena su u svakome segmentu Udžbenika, ali i kroz posebno istaknute primjere. Udžbenik čine i nejezičke komponente – ilustracije i piktogrami – usklađeni s tekstualnom građom.

Sadržaj udžbenika, pored nastavnih cjelina, čini i rječnik nepoznatih riječi.

Udžbenik se sastoji od šest tematskih cjelina. Teme su usklađene sa sadržajima obrazovnoga programa i uzrasnim mogućnostima, interesovanjima i kompetencijama korisnika/korisnice.

Cjeline u Udžbeniku počinju stranicom čiji sadržaj ukazuje na tematske slojeve koji će se u njoj interpretirati. Prva cjelina (*Crnogorska abeceda*) zauzima 12, a ostale po 8 stranica. Razlika u broju stranica između prve i ostalih cjelina svjesno je napravljena. Uzele smo u obzir i činjenicu da su učenici/učenice već u prethodnome razredu usvojili albansko (latinično) pismo, te smo kao cilj uzele samo usvajanje slova koja ne postoje u albanskoj, a ima ih u crnogorskoj abecedi. Zato se u prvome tekstu ove cjeline pojavljuju samo slova koja se isto čitaju i pišu u crnogorskoj i albanskoj abecedi. Taj je tekst leksički zasnovan na poznatim pojmovima da usvajanje novih pojmova ne bi ometalo osnovni cilj (ovladavanje čitanjem), ali i da bi učenici/učenice obnovili ranije usvojene riječi. U narednim tekstovima ove cjeline učenik/učenica ovladava slovima kojih nema u albanskome jeziku ili koja se u albanskome jeziku drugačije čitaju. Smatramo da prvoj cjelini Udžbenika (usvajanje crnogorske abecede) treba posvetiti polovinu nastavnih sati prvoga polugodišta.

Tekstovi su tematski usklađeni sa svakodnevnim situacijama kroz koje učenik/učenica usvaja i razvija osnovne komunikacijske vještine, odgovaraju osnovnoj temi, interesovanjima i iskustvu učenika/učenice toga uzrasta. Društveno su i intelektualno podsticajni, kreativni i originalni. Prateći putanju kretanja likova (Ana, Armin, Đani, Majda i Petar) iz Udžbenika, kroz različite situacije, učenik/učenica ih smješta u iskustveno polje svoje svakodnevice.

Radna sveska dopunjuje i proširuje udžbenički materijal i ima istu strukturu kao Udžbenik. U njoj se obrađuju iste teme kroz zadatke i vježbanja koji imaju ulogu da olakšaju učeniku/učenici ovladavanje znanjima i vještinama preporučenim predmetnim programom. Može imati i ulogu provjere ostvarenih postignuća. Ona sadrži i dodatne aktivnosti i zadatke za uvježbavanje leksičke, gramatičke, funkcionalne kompetencije za usmenu i pisanu (re)produkciju. Dok je Udžbenik prevashodno kreiran za usmenu komunikaciju, Radna sveska namijenjena je postepenome uvođenju u pisanje i neophodna je za cjelovit nastavni postupak jer sadrži vježbe, zadatke i aktivnosti za obradu udžbeničkoga sadržaja.

Struktura zadataka i vježbanja u Radnoj svesci raznolika je po nivou zahtjevnosti i složenosti. U Radnoj svesci zastupljeni su zadaci nižega (lavirinti, bojenje, crtanje, povezivanje), srednjega i višega nivoa zahtjevnosti (rješavanje rebusa, uočavanje i ispravljanje grešaka u rečenicama i tekstovima, odgovaranje na pitanja, postavljanje pitanja, popunjavanje tabele, pisanje rečenica na osnovu tabele, prepoznavanje pojmova koji ne pripadaju nizu, rješavanje osmosmjerk i ukrštenica, pričanje priča). Zadaci i vježbanja u Radnoj svesci imaju za cilj da provjere ishode rada: je li učenik/učenica ovladao/ovladala vještinama čitanja i pisanja, je li savladao/savladala gramatička pravila, je li razvio/razvila vještinu slušanja teksta, umije li koristiti rječnik, je li u stanju razumjeti odslušani tekst s CD-a, razumije li pročitani ili odslušani tekst.

Priručnik za nastavnika/nastavnicu koncipiran je kao instrument za planiranje ostvarenja ciljeva i zbirka prijedloga načina ostvarenja ciljeva predmetnoga programa. Priručnik je utemeljen na savremenome pristupu nastavi u kojoj je učenik/učenica u središtu procesa, kojim rukovodi nastavnik/nastavnica.

Posljedica tako koncipiranoga priručnika jesu prijedlozi za planiranje i realizaciju nastavnoga procesa, pri čemu su za realizaciju svake cjeline ponuđena rješenja. To ne treba posmatrati kao obavezu, već samo kao prijedlog, obrazac, orijentir, jer nastavnik/nastavnica ima autonomiju u pristupu i rješavanju izazova u nastavi.

Prijedlozi igara prilagođenih uzrastu učenika/učenice i tematskoj oblasti moćno su i osobeno sredstvo učenja. Za igru na času treba se temeljno pripremiti, isplanirati je, imati u vidu njezin cilj i krajnji rezultat. Samo tako postavljena igra pravi je put do znanja i ovladavanja nekom vještinom. Igra nije način da se popuni prazno vrijeme u toku časa. Korisne su igre u grupi, đe su učesnici/učesnice ravnopravne, đe imaju iste mogućnosti da dođu do cilja, đe se ne takmiče, najbolje je ako se pojedinac takmiči sa samim sobom, ako može postignuto porediti s ranije postignutim. Grupe čine učenici/učenice različitih mogućnosti i interesovanja, svako sa svojim zadatkom. Sastav grupa ne treba biti isti u svakoj igri.

Na kraju svake cjeline u Priručniku data su rješenja zadataka iz Radne sveske.

Dio udžbeničkoga kompleta predstavlja i CD s audio-zapisima tekstova iz Udžbenika i/ili Radne sveske. Audio-zapisi na CD-u neophodni su da bi se predstavila usmena građa, tekstovi koji se obrađuju u nastavnim cjelinama.

Udžbenički komplet zasnovan je na komunikacijskome pristupu, jer ga smatramo najboljim pristupom za osposobljavanje učenika/učenice za komunikaciju na nematernjemu jeziku. Da bi ostvario taj cilj, učenik/učenica treba poznavati gramatiku, leksiku i glasovni sistem crnogorskoga jezika, uz sociolingvističke komponente koje podrazumijevaju razvijanje sposobnosti upotrebe jezičkih formi primjerenih komunikacijskoj situaciji, razvijanje sposobnosti organizacije teksta, razvijanje sposobnosti da među raspoloživim znanjima i vještinama izabere one koje najviše odgovaraju komunikacijskoj namjeri.

Komunikacijski pristup pozicionira učenika/učenicu u samu srž nastavnoga procesa, a nastavnik/nastavnica ih uključuje u komunikacijske situacije koje odražavaju autentični ambijent učeničkoga iskustva i stoga su bliske i njihovu svakodnevnome jezičkome iskustvu.

Opšta uputstva – didaktičke preporuke

U prvome i drugome razredu pažnja je bila usmjerena na razvoj govora i usmenoga izražavanja, na razumijevanje slušanoga. Riječ je o učeniku/učenici koji u tome uzrastu vlada rečenicom s približnom strukturom rečenice odraslih. Sasvim je svjestan/svjesna okruženja koje je bilo u njegovu/njezinu iskustvu, ali će učenjem nematernjega jezika u njegov/njezin život ući potpuno novi svijet i novi načini postavljanja zahtjeva. Učenik/učenica će govorom izražavati misli, ošućanja, raspoloženja, posredstvom govora tražiti mjesto u grupi i načine integrisanja u grupu.

U trećemu razredu učenik/učenica treba da nastavi s daljim ovladavanjem svima četirma vještinama (slušanje, govor, čitanje i pisanje). Kao preduslov ovladavanja vještinama čitanja i pisanja potrebno je da usvoji štampana i pisana slova crnogorske abecede.

Obrazovno-vaspitni ciljevi obuhvataju znanja, vještine i sposobnosti, vrijednosne stavove, interesovanja i komunikaciju. Znanja podrazumijevaju ovladavanje glasovnim (fonetskim), slovničkim (grafemskim), morfološkim i sintaksičkim sistemom. Vještine i sposobnosti pretpostavljaju sposobnost pravilnoga i smislenoga govora, pravilnoga i jasnoga izražavanja, posmatranja i zapažanja bitnih elemenata, klasifikacije elemenata, uočavanje slijeda elemenata. Vrijednosni stavovi izgrađuju kod učenika/učenice odnos prema pismenosti kao važnoj vještini za pojedinca i društvo. Učenik/učenica razumije da mu je čitanje potrebno da bi ostvarivao/ostvarivala pisanu ili govornu komunikaciju u sredini u kojoj nije u upotrebi njegov/njezin maternji jezik. Važna aktivnost jeste i razvijanje interesa usmjerenih prema knjizi i znanju, usmenome i pisanome kazivanju, ličnome napredovanju, kreativnome izrazu. Preporuka nastavniku/nastavnici jeste da učenik/učenica treba da ovlada svim vještinama u mjeri svojih mogućnosti i interesovanja.

Jezičko izražavanje ispoljava se kroz – slušanje, govorenje, čitanje i pisanje. Te se vještine mogu steći kroz vježbe slušanja standardnoga govora, čitanja, kazivanja, prepoznavanja i imenovanja predmeta i bića, zapažanja osobina, vježbe razlikovanja glasova, artikulacije glasova, vježbe neverbalne komunikacije (mimika, pantomima, igranje uloga). Jedan od ciljeva nastave jezika jeste razvijanje sluha za gramatičku ispravnost govora, uočavanje značenja riječi, bogaćenje rječnika, razvijanje vještine govorenja, razgovora.

AKTIVNOST SLUŠANJA. Slušanje je bitno radi privikavanja na kontinuirano praćenje usmenoga izlaganja, radi vježbanja razumijevanja i pamćenja usmenih sadržaja, usvajanja pravilne artikulacije glasova i akcenata, ponavljanja i oponašanja govornih jedinica. Učenici/učenice slušaju tekstove koje nastavnik/nastavnica samostalno izgovara ili čita ili pak pušta audio-zapise tekstova s CD-a, čija se korist ogleda u razvijanju vještine slušanja i razumijevanja slušanoga, bilo da učenik/učenica sluša tekst u djelovima ili cjelosti, bilo da je u pitanju tekst iz Udžbenika, Radne sveske ili Priručnika. Nakon odslušanoga audio-zapisa slijede nastavnikova/nastavničina pitanja u svrhu provjere razumijevanja slušanoga.

Za obradu fonetskih elemenata preporučujemo aktivnosti slušanja jednom ili više puta i ponavljanje slušanja riječi, govornih činova ili kraćih rečenica koje pošeduju osobena fonetska obilježja crnogorskoga jezika. Glas se može uvježbavati i ponavljanjem, prepoznavanjem glasova i kroz učenje pjesama napamet.

AKTIVNOST GOVORENJA. Aktivnost govorenja izuzetno je bitna na ovome nivou. Ovladavanjem vještinom govorenja učenik/učenica pamti iz teksta i reprodukuje osnovne informacije i poruke. Sadržaje predstavljene slikom kazuje riječima. Govori gramatički tačno uz upotrebu jasnih i logički povezanih rečenica. U usmenoj formi preovlađuje interakcija, a za uvježbavanje je najpogodnija simulacija dijaloga (poziv na rođendan, čestitanje praznika). Kroz dijaloge, primjere improvizacije, učenik/učenica sam/sama određuje sadržaj svojih poruka. Interakcija se može ostvariti i kroz igru, na primjer, *čovječe, ne ljuti se*, bingo, skrivalice.

Neophodno je kroz slušanje i govorenje obezbijediti učeniku/učenici dobru osnovu za kvalitetan izgovor riječi i rečenica na crnogorskome jeziku. Podsticaji za (raz)govor nalaze se u svakoj lekciji u Udžbeniku i u većini zadataka u Radnoj svesci. Nakon slušanoga ili čitanoga teksta učenici/učenice vođeni nastavnikovim/nastavničnim nalogima razgovaraju o njemu. Tu se govorna komunikacija ne završava, već se očekuje da učenik/učenica govori i o sopstvenim iskustvima, doživljajima i razmišljanjima. Za razvoj govora značajna je aktivnost pričanja priča na osnovu ilustracija. Priča može biti predstavljena nizom slika ili jednom slikom, pa njezin sadržaj tako predstavljen možemo artikulirati riječima. Učenik/učenica shvata da priča ima smislen sadržaj (početak, glavni dio i kraj priče), uočava da su rečenice smislene cjeline koje su međusobno povezane. U procesu govorenja učenik/učenica pokazuje originalnost u izboru riječi, sposobnost izražavanja pravilnim i jasnim rečenicama, uz lijepo i precizno iskazivanje misli i zapažanja.

AKTIVNOST ČITANJA. Ovladavanje „čitanjem“ na crnogorskome jeziku započeto je u prethodna dva razreda i postupno razvijano u procesu identifikacije slika u udžbenicima i Radnoj svesci. Na tome nivou ovladano je imenovanjem predmeta, određenim brojem riječi, konstrukcijom kraćih rečenica.

U procesu čitanja na ovome nivou treba ovladati tehnikom čitanja i razumijevanja pročitanooga. U prvome su planu pravilnost čitanja i razumijevanje, dok brzina čitanja zavisi od brzine razumijevanja. Važno je navikavati učenike/učenice na tiho čitanje uz kombinovanje tih vježbi s vježbama glasnoga čitanja. Čitati s razumijevanjem znači razumjeti riječi, rečenice, sadržaj teksta, kazati suštinu pročitanooga i uspostaviti logički slijed riječi i rečenica.

Ovladavanja tehnikom i logikom čitanja jesu vježbe čitanja koje doprinose pravilnosti, razumijevanju, brzini i izražajnosti čitanja. Proces čitanja pretpostavlja aktivnosti čitanja tekstova štampanih latiničnim pismom, razumijevanje pročitanooga, čitanje kao put do novih informacija i znanja, čitanje kao činilac razvoja govornoga izraza, čitanje u funkciji estetskoga i etičkoga odgoja. Učenik/učenica se osposobljava da čita naglas i u sebi, čita različite tekstove (prozni, stihovni, tekst po ulogama), razumije sadržaj pročitanooga, uočava glavni događaj, uočava uzroke i posljedice, odgovara na postavljena pitanja, dopunjava nepotpune rečenice, ilustruje pročitano.

Početno čitanje je zasnovano na prepoznavanju grafema, kako taj proces odmiče, učenik/učenica sve više povezuje vizuelne slike riječi s auditivnim. Od samoga početka učenja čitanja potrebno je voditi učenika/učenicu k dobroj čitanju koje odlikuju pravilnost i brzina, čitanje s razumijevanjem i lijepo ili estetsko čitanje.

Cilj čitanja jeste razumijevanje pročitanooga uz uočavanje značenja riječi. To je razumijevanje olakšano ako učenik/učenica na primjerima jednostavnih rečenica može uočavati sintaksičke odnose u kojima se riječi nalaze, oslanjajući se na iskustvo i znanje koje posедуje. Učenik/učenica će brže prepoznati značenja pročitanih riječi ako je riječ frekventnija u govoru ili čitanju.

Nije neophodno da učenik/učenica prepozna značenja svake riječi u tekstu da bi ga razumio.

Važan preduslov dobrog čitanja jeste razvijanje motivacije za čitanje, što se može obezbijediti atraktivnim materijalima, zanimljivim aktivnostima, privlačnim vizuelnim dizajnom, što Udžbenik i Radna sveska posjeduju. Dobro su sredstvo i poznate jezičke situacije i vizuelno jezičko iskustvo (saobraćajni znaci, nazivi, natpisi). Čitanju i pisanju pripadaju i metajeziki pojmovi (red, stranica, tačka). Svrha takvog pristupa je što manje oslanjanje na mehanički zadatak dekodiranja slova, a što više na jezičko iskustvo učenika/učenice.

Program osnovnoga čitanja podrazumijeva obiman sistem pripremljenih gradiranih tekstova u Udžbeniku i Radnoj svesci. Učenik/učenica jezičko iskustvo stiče slušanjem govora i pisanjem uz upotrebu raznovrsnih materijala i aktivnosti bliskih njegovu svijetu. Učenici/učenice ovoga uzrasta lako uče riječi koje žele da nauče, značajne riječi, uobičajene riječi, često korišćene riječi, riječi s jakim emocionalnim značenjem, riječi koje prijatno zvuče, riječi koje podstiču maštu. Osnovni su zadaci početnoga čitanja sigurno prepoznavanje, slova u riječima, izgovaranje slova jasno i bez prizvuka, automatsko prirodno izgovaranje riječi i rečenica, postizanje određene brzine čitanja.

AKTIVNOST PISANJA. Tehnika pisanja pretpostavlja usvajanje štampanih i pisanih slova latinice; usvajanje velikih i malih štampanih i pisanih slova, pravilno čitanje i razumijevanje pročitanooga. Ovladavanje vještinom pisanja pretpostavlja niz aktivnosti, kakve su prepisivanje, pisanje po diktatu, kreativno pisanje, osamostaljivanje učenika/učenica u komunikaciji s tekstem, uvježbavanje samostalnoga čitanja uz uputstva (prethodno pročitati tekst, obilježiti manje poznate riječi i riječi koje su teške za izgovor, uvježbati izgovor tih riječi), pisanje uz poštovanje pravila gramatike i ortografije, mogućnost prepoznavanja važnih pojedinosti u tekstu, mogućnost tačnoga prepisivanja teksta, pisanje po diktatu kratkih rečenica, tačno odgovaranje na postavljena pitanja.

Procesu pisanja treba pažljivo pristupiti. Na primjer, štampana slova su jednostavnija, dok pisana imaju složeniju grafičku strukturu i mnogo specifičnosti u povezivanju. Treba imati na umu da su učenici/učenice u prethodnome razredu opismenjeni iz maternjega jezika, pa je neophodno s njima uvježbavati pisanje specifičnih slova crnogorske abecede i čitanje slova koja postoje u albanskom jeziku ali se drugačije čitaju. Vježbe čitanja i priprema za pisanje idu uporedo. Pretpostavka je da učenik/učenica na kraju trećega razreda čita pravilno i s razumijevanjem. Manje zanimljive ili apstraktne sadržaje moguće je približiti učeniku/učenici kroz igru koja ima svoju svrhu, cilj i ishod. Ako igri pristupimo kao učeniku/učenici ugodnoj situaciji, možemo ostvariti uspješnu komunikaciju i motivisati učenika/učenicu da saopšti svoje ideje, stavove i kreativnost. U tome procesu nastavnik/nastavnica je samo posrednik koji dobro razumije sve aspekte organizacije i realizacije sadržaja predviđenih predmetnim programom.

Na ovome uzrastu učenik/učenica se osposobljava da pravilno upotrebljava veliko slovo (početak rečenice, vlastita imena ljudi i životinja, imena gradova i sela), interpunkcijske znake (dvotačka, zarez u nabranjanju, tačka na kraju rečenice), uočava razliku između jezika kojim govori kod kuće, u školi, poznaje crnogorski kao nematernji jezik, vježba pravilnu upotrebu riječi, shvata da je pravilan govor važan za međusobno razumijevanje i komunikaciju, bira riječi u skladu sa situacijom, razvija ošćaj za tačnost i urednost, shvata važnost svih segmenata napisanooga sadržaja (pravilnost, tačnost, estetska strana).

CRNOGORSKA ABECEDA

Prvo poglavlje: Udžbenik, strana 7–18, i Radna sveska, strana 5–16.

1

*

CILJEVI KOJE TREBA OSTVARITI IZUČAVAJUĆI SADRŽAJE CJELINE

Osposobiti učenike/učenice da:

- ovladaju vještinom slušanja teksta
- ovladaju vještinom odgovaranja na kratka pitanja nakon odslušanoga teksta
- ovladaju pravilnim izgovorom glasova karakterističnih za crnogorski jezik
- uočavaju sličnosti i razlike između crnogorske i albanske abecede
- ovladaju tehnikom čitanja na crnogorskome jeziku
- ovladaju pravilnom upotrebom crnogorskoga latiničnoga pisma (štampana i pisana, velika i mala slova) u pisanoj komunikaciji
- razumiju kratka i jednostavna uputstva i izvršavaju ih
- pravilno upotrebljavaju znake interpunkcije (tačka, upitnik, uzvičnik) na kraju rečenice
- pravilno upotrebljavaju veliko slovo (početak rečenice, imena ljudi)
- ovladavaju gramatički pravilnim redoslijedom riječi u rečenici (povezuju riječi u smislene cjeline).

*

SREDSTVA POTREBNA ZA RAD:

Udžbenik, Radna sveska, CD, tabla, kreda, bojice, flomasteri, makaze za papir.

*

KORELACIJA S NASTAVNIM PREDMETIMA:

Albanski jezik i književnost – gramatički, fonološki i pravopisni sistem; Priroda i društvo – život u odjeljenjskome kolektivu, saradnja i tolerancija; Likovna kultura – crtanje školskoga pribora.

Osnovna korelacija u ovoj cjelini ostvaruje se s predmetom Albanski jezik i književnost. Crnogorska abeceda s albanskim alfabetom (koji su učenici/učenice već usvojili) dijeli čak 22 slova, te je od presudne važnosti ukazati na istovjetnost čitanja i pisanja tih slova, da bi se nastavilo k različitostima. Korelacija se može uspostaviti i preko bajke *Mačak u čizmama*.

U lekciji *Đani je novi đak* nastavnik/nastavnica povezuje situaciju dolaska novoga učenika, druge nacionalnosti i druge boje kože, sa znanjima koja usvaju u okviru predmeta Priroda i društvo o nužnosti saradnje i tolerancije u odjeljenjskome kolektivu i šire. *Đani je Rom* koji dolazi u odjeljenje u kojem nema romske dece. Učenicima/učenicama u tome slučaju treba ukazati na toleranciju prema različitostima.

Na početku nove cjeline

Na početku svake tematske cjeline nastavnik/nastavnica opiše sadržaje te cjeline u Udžbeniku i Radnoj svesci. Na primjer, objasni izgled strane, raspored sadržaja na njoj (brojevi, tekst, ilustracije, pitanja, zadaci, gramatička pravila), funkciju i značaj tih sadržaja, način njihova izučavanja.

Udžbenik. Pregradna strana ove cjeline ima dvije osnovne funkcije: upoznavanje s glavnim likovima udžbenika (kojima će se na kraju poglavlja pridružiti još jedan član) i ukazivanje na glasove i slova koji se u crnogorskome i albanskome jeziku pišu i čitaju na isti način.

Komunikacija s učenicima/učenicama može se započeti čitanjem pozdrava kojim se autorke obraćaju na uvodnoj strani Udžbenika. Razgovor se može nastaviti pomoću pitanja tipa: *Kako se zoveš? Kako se zove tvoj najbolji drug? Kako se zove tvoja drugarica? Ko sedi pored tebe? Će si proveo/provela ljetnji raspust? Će ste kupili/kupile nove udžbenike? Koji vam se najviše dopao?* Cilj ovih i njima sličnih pitanja jeste razvijanje vještine dijaloga te podsećanje na sadržaje usvajane u lekciji *Na času crnogorskoga jezika* koja je obrađivana u prethodnome razredu.

Za uvodni razgovor s učenicima/učenicama treba iskoristiti ilustraciju koja se nalazi na ovoj strani, da bi se učenici/učenice upoznali s likovima koji će ih voditi kroz sve sadržaje koji slijede (Majda – riđokosa đevojčica, Ana – crnokosa đevojčica, Petar – plavokosi dječak, Armin – crnokosi dječak). To se može ostvariti tako što se prvo pušti tekst s CD-a, zatim kroz razgovor uz pokazivanje na ilustracije dovesti učenike/učenice u situaciju da na osnovu odslušanoga prepoznaju i imenuju likove. Sadržaji pregradne strane ne donose novi vokabular, te se pretpostavlja da učenici/učenice na osnovu ilustracije i prvoga slušanja teksta mogu odgovoriti na pitanja tipa: *Će se nalaze Majda, Ana, Petar i Armin? Što oni rade? Kakve torbe imaju?* Razgovor se može nastaviti i davanjem naloga da nekoliko učenika/učenica opiše svoje torbe.

Radna sveska. Sadržaji u Radnoj svesci imaju svrhu da učenike/učenice uvedu u proces pisanja, izgrađivanja predstave o odnosu glas – slovo, izgovorena riječ – napisana riječ. U skladu s tim

su i zadaci na prvoj strani u Radnoj svesci. Aktivnost pisanja treba započeti zajedničkim popunjavanjem podataka o učeniku/učenici na strani 4. Materijal treba pravilno popuniti, bez obzira na to što se tek započinje pomenuta aktivnost. Moguće je obrazac za popunjavanje nacrtati na tablu i korak po korak popunjavati uz precizna uputstva. Uvodna strana u cjelinu ne sadrži zahtjevne sadržaje za pisanje, više je u pitanju igra kroz koju se učenik/učenica uvodi u proces pisanja.

CD. Uloga audio-zapisa na CD-u je višestruka: učenici/učenice usvajaju pravilan izgovor i dikciju, ulaze u proces ovladavanja vještinom slušanja sadržaja i provjere razumijevanja slušanoga. Da bi se ostvarilo navedeno, audio-zapise iz ove cjeline treba puštati više puta, svaki put s različitim, unaprijed iskazanim, ciljem: da se upoznaju s tekstom, da uvježbaju pravilan izgovor glasova, riječi i rečenica, da se provjeri koliko su razumjeli, da se provjeri znanje riječi iz teksta. Svaki tekst na CD-u ima različite prateće sadržaje: vježbe za ponavljanje glasova, riječi i rečenica; vježbe za dopunjavanje sadržaja u rečenicama; pitanja za provjeru razumijevanja sadržaja. Preporučuje se i samostalno biranje određenih djelova za pažljivije slušanje u zavisnosti od karakteristika odjeljenja i situacije.

Rječnik. U ovoj fazi rada treba učenicima/učenicama saopštiti da su riječi prevedene na kraju Udžbenika i pokazati im Će se to nalazi.

Napomena: Sadržaji ovoga poglavlja ne donose značajniji broj riječi s kojima se učenici/učenice nijesu ranije srijetali. Razlog tome je usmjeravanje na opismenjavanje i čitanje kao osnovni cilj.

Aktivnosti koje prate jezičke vještine

Aktivnost slušanja

CD. Ovladavanje aktivnošću slušanja važan je segment jer učenici/učenice slušanjem usvajaju pravilan izgovor i dikciju. Stoga, što više, treba koristiti materijal na CD-u.

Ta je aktivnost učenicima/učenicama poznata od prvoga razreda. Treba imati u vidu tri podaktivnosti vezane za proces slušanja – prije slušanja, u toku slušanja i poslije slušanja. Prije slušanja upoznati učenike/učenice s onim što će slušati, povezujući sadržaj s njihovim iskustvom. Samo slušanje podrazumijeva potpunu usredsrijeđenost na slušani sadržaj (1. knjige su zatvorene – prvo slušanje, 2. knjige su otvorene i učenik/učenica u toku slušanja prati napisani tekst). Aktivnost poslije slušanja podrazumijeva provjeru razumijevanja slušanoga putem pitanja koja se nalaze ispod teksta. Samostalno osmišljavati pitanja za sprovođenje te aktivnosti. Takav pristup treba primjenjivati kroz što veći broj sadržaja u Udžbeniku.

U ovoj cjelini osnovni cilj ove aktivnosti jeste ovladavanje pravilnim izgovorom specifičnih crnogorskih glasova. Audio-zapise treba puštati onoliko puta koliko je potrebno da se ostvari planirani cilj. Slušanje audio-zapisa treba povremeno prekidati uz nalog učenicima/učenicama da ponove odslušani dio ili usmjeriti nalog na provjeru razumijevanja odslušanoga sadržaja. Na primjer, nakon prvoga slušanja teksta *Majdina lutka Ljilja* u cjelosti, audio-zapis treba puštati ponovo i prekidati nakon svake rečenice uz nalog da učenici/učenice ponove sve riječi koje sadrže glasove L i LJ. Nakon te vježbe, puštiti ponovo audio-zapis. Njegov tok prekidati uz nalog da ponove rečenicu iz teksta koju su odslušali. Takav postupak treba primijeniti i prilikom obrade ostalih fonema koji nijesu iste kao u albanskome jeziku.

Redosljed slušanja je ovaj: prvo slušaju izgovor karakterističnih glasova pojedinačno, nakon toga slušaju izgovor pojedinačnih riječi s tim glasovima, zatim po jednu rečenicu s tim riječima i na kraju cijeli tekst u kojem se ti glasovi dominantno javljaju.

Ako učenici/učenice slušaju živ govor (nastavnikov/nastavničin) – svaka riječ mora biti izgovorena polako, jasno i glasno, uz vođenje računa o svakome fonemu, akcentu i dužini.

Udžbenik. Usvajanje karakterističnih fonema može teći kroz vježbu uz nalog da učenici/učenice izgovaraju glasove i riječi sa strane 8 u Udžbeniku. Više puta izgovara riječi koje počinju na slova L i LJ, a učenici/učenice ih ponavljaju, jer je odnos tih glasova u crnogorskome i albanskome jeziku specifičan, te ih učenici/učenice pogrešno izgovaraju, odnosno zapisuju.

Sličan postupak treba primijeniti i prilikom obrade ostalih fonema koje se ne pišu ili izgovaraju kao u albanskome jeziku.

Radna sveska. Čitati zadatke u Radnoj svesci dok ih učenici/učenice rade. Po nahođenju birati zadatke i čitati ih učenicima/učenicama prije njihove izrade. Preporučujemo da izbor budu zadaci sa zahtjevnijim nalogima. U ovome dijelu insistiramo na nastavnikovu/nastavničinu aktivnome učešću u rješavanju toga tipa zadataka.

Rječnik. Čitati dvije-tri riječi iz teksta *Majdina lutka Ljilja*.

Aktivnost čitanja

Udžbenik. Učenici/učenice, pošto su odslušali audio-zapis teksta, dobijaju nalog da ga samostalno čitaju u sebi. Nakon toga slijedi glasno čitanje.

Svako čitanje ima poseban cilj. Taj se cilj mora prije početka čitanja jasno predočiti učenicima/učenicima. U toku ovladavanja ovom vještinom kroz sadržaje prvoga poglavlja pažnja se usmjerava na tačno prepoznavanje slova karakterističnih za crnogorsku abecedu, njihov jasan i pravilan izgovor. Usput treba usmjeravati učenike/učenice i na ovladavanje samom tehnikom čitanja, ali ih u ovoj fazi ne iscrpljivati navedenim. Za provjeru razumijevanja pročitannoga mogu poslužiti vježbe poput ovih: učeniku/učenici dati nalog da pronađe određenu riječ u tekstu ili da ponovo pročita riječ s karakterističnim glasom ili da pročita određenu rečenicu ili puštiti dio audio-zapisa koji treba naći u tekstu.

Nivo usvojenosti čitanja s razumijevanjem može se provjeriti i ovako: na primjer, u tekstu *Pomoć u čitanju* nalogom tražiti da učenici/učenice pronađu i pročitaju rečenicu u kojoj piše ko je pohvalio Časlava (rješenje: učiteljica; što bi bio

primjer zadatka niže zahtjevnosti) ili, pak, ko su Armin i Časlav (rješenje: najbolji drugovi; što bi bio primjer zadatka više zahtjevnosti).

Pri čitanju dijaloškoga teksta *Đani je novi đak* učenicima/učenicama se naglašava da ne čitaju imena likova, već samo rečenice koje oni izgovaraju. Zatim se može postaviti pitanje ko je predstavio novoga đaka, ko je pozvao Đanija da šedne pored njega ili koga je predstavio Petar.

Radna sveska. U ovoj cjelini učenici/učenicice samostalno čitaju zadatke s kratkim nalogima i rješavaju ih, bez obzira na aktivnost nakon čitanja zadatka (pisanje, crtanje, bojenje, zaokruživanje, označavanje). Upućivati učenike/učenicice i insistirati na razumijevanju kao važnome preduslovu uspješnoga rješavanja zadataka.

Rječnik. Dati učenicima/učenicama nalog da svako od njih pročita po jednu riječ iz rječnika sa strane 61.

Aktivnost govorenja

Kao sredstvo za ostvarivanje aktivnosti govorenja koriste se sadržaji iz Udžbenika, Radne sveske, CD-a, dječjih novina, školskih časopisa, knjiga, događaji iz iskustva učenika/učenica, situacije na času.

Udžbenik. Govorenje treba vježbati od nivoa fonema (glas), preko riječi, do nivoa rečenice. Pet tekstova u prvoj cjelini (od 2. do 6) predočavaju učenicima/učenicama po dva za njih nova slova. Na početku insistirati da učenici/učenicice pravilno čitaju slova i izgovaraju glasove (foneme). Najzahtjevniji za pravilan izgovor su fonemi L i LJ, te Š i Ž. Najviše teškoća se javlja pri izgovoru glasova L i LJ, jer oba fonema postoje u albanske jeziku, ali se drugačije obilježavaju. Stoga ih učenici/učenicice, po inerciji, čitaju i izgovaraju prilagođavajući ih situacijama izgovaranja i bilježenja u maternjemu jeziku. Sadržaji dati u Udžbeniku omogućavaju da učenici/učenicice na raznovrsnim primjerima uvježbavaju izgovor tih glasova. Za ovladavanje pravilnim izgovorom karakterističnih glasova treba koristiti i ilustracije u Udžbeniku i Radnoj svesci. Učenik/učenica, imenujući ili opisujući sadržaje na ilustracijama, ulazi u proces koji mu omogućava ovladavanje tom vještinom.

U Udžbeniku se na kraju svake lekcije nalaze dva niza pitanja: *Da te pitam* i *Kaži mi*. Prvi niz donosi pitanja o samome tekstu ili ilustraciji koja

ga prati, dok se drugim nizom pitanja razgovor proširuje na lična iskustva i doživljaje učenika/učenica.

Ilustracije u Udžbeniku podržavaju tekst, pojašnjavaju ga, ali i nadomješćuju nedorečeno, nadograđuju ga. Stoga uvijek treba insistirati na širemu opisivanju sadržaja na ilustracijama. Na primjer, u lekciji *Pošeta Žaru* postavlja se pitanje: *Što su Petar i ded jeli u gostima?* Odgovor na to pitanje djelimično je sadržan u tekstu (pomenuti su samo koži sir i pršut, a na ilustraciji se vidi raznovrsnija trpeza). Na taj način može se pristupiti svim ilustracijama i tražiti od učenika/učenica da na osnovu ilustracije kažu ko se đe nalazi (ispred ili iza koga/čega i sl.), je li nešto veliko ili malo, koje je što boje. Izgovaranjem dugih rečenica učenici/učenicice uvježbavaju pravilan izgovor riječi, pravilno formiranje rečenica, ali i dikciju. Treba voditi računa da postavljena pitanja budu kratka i jasna, te da ne budu pitanja na koja se može odgovoriti sa *da* ili *ne*. Ako učenik/učenica ne zna odgovor, treba mu pomoći sugestivnim pitanjima koja navode na očekivani odgovor. U toj fazi treba insistirati, prije svega, na jezičkoj pravilnosti izgovaranih fraza. Ako učenik/učenica tačno odgovori na pitanje, a pritom loše konstruiše rečenicu ili pogrešno izgovara neku riječ, treba ga ispraviti i nastojati da ponovi rečenicu pravilno je izgovarajući.

Ilustracije su veoma korisne pri uvježbavanju vokabulara. Na primjer, može se tražiti od učenika/učenica da na osnovu ilustracije uz tekst *Ana i Žana u šetnji* pokažu i imenuju što više elemenata školskoga pribora.

CD. Upotreba audio-zapisa na CD-u nezamjenljiva je u ovladavanju vještinom pravilnoga izgovora karakterističnih glasova. Ti se sadržaji mogu upotrebljavati u različitim situacijama i na različiti način. Preporučujemo da se na početnome nivou ovladavanja ovom vještinom puštaju audio-zapisi glasova (L, LJ, Š, Š, Đ...), riječi i kraćih rečenica koje sadrže karakteristične glasove, na sljedećemu nivou to može biti tekst u cjelosti. Uloga audio-zapisa na CD-u je višestruka: učenici/učenicice usvajaju pravilan izgovor i dikciju, uočavaju način izgovora glasova koji nijesu karakteristični za njihov maternji jezik, ovladavaju vještinom slušanja sadržaja, provjeravaju razumijevanje slušanoga.

Radna sveska. Kad je u pitanju ovladavanje vještinom govorenja kroz sadržaje Radne sveske, treba naglasiti da je ta aktivnost povezana s aktivnošću pisanja. Na primjer, ako se na tabli is-

pišu riječi s karakterističnim slovima crnogorske abecede ili slovima za koja je potrebno ovladati pravilnim izgovorom (slovo L – *lopta, leptir, lenjir, lampa, album, kolač, klupa, balon, igla, stolica, bicikl*), onda se te dvije aktivnosti skladno dopunjavaju, jer pravilno pisanje prati pravilan izgovor. Ispravljati svaki pogrešno izgovoreni glas ili riječ zahtijevajući od učenika/učenice da pri ponovnom izgovoru to učini pravilno. S nivoa riječi prelazi se na nivo rečenice.

Na sličan način može se pristupiti i obradi fonema Š i Ž, s tim što ovde treba mnogo više puta ponavljati njihov izgovor, jer su to učenicima/učenicama sasvim novi fonemi. Učenicima/učenicama treba ukazati i na položaj jezika pri izgovoru tih glasova u odnosu na Š i Ž (kod Š i Ž prepreku vazdušnoj struji pravi vrh jezika, kod izgovora Š i Ž prepreku čini sredina jezika, dok je korijen postavljen uz korijen zuba donje vilice).

Pogodni zadaci u Radnoj svesci koji prate opisane aktivnosti jesu oni koji sadrže naloge da učenik/učenica napiše određen broj riječi s karakterističnim slovom. Na primjer, strana 7 zadaci 5 i 6, strana 9 zadaci 6 i 7, strana 11 zadaci 5 i 6, strana 13 zadaci 5 i 6, strana 15 zadaci 5 i 6.

Rječnik. U ovoj cjelini učenika/učenica ne koristi aktivno rječnik. Daje im se samo informacija o njegovu postojanju i potrebi korišćenja. Potrebno je obavještavati učenike/učenice o važnosti uloge rječnika.

Na opštemu planu ovladavanja vokabularom i njegovim proširivanjem, učenici/učenice to postižu kroz aktivnosti na času, jer usvajaju nove riječi jedni od drugih. Ovladavanje tom vještinom može se potpomoći i vježbama dopunjavanja nepotpunih rečenica. Na primjer, možemo iz teksta *Upoznajmo drugare* izgovarati nepotpune rečenice uz nalog da ih učenici/učenice dopunjavaju, čime se provjerava i nivo razumijevanja teksta (*Anina torba je... Na odmoru Petar jede... Oni idu u isti... Petrova torba je ....boje.*)

Aktivnost pisanja

Opismenjavanje jeste cilj čije je ostvarenje od prvorazrednoga značaja. Ostvaruje se dominantno u prvoj cjelini. U središtu toga procesa jeste činjenica da su učenici/učenice ovladavali pisanjem dvadeset dva slova crnogorske abecede kroz proces opismenjavanja na maternjem jeziku, da osam fonema (č, ć, dž, đ, l, lj, š, ž) postoji i u albanskome jeziku, ali su slovni znaci (grafemi) drugačiji. To stvara teškoće učenicima/učenicama

na ovome nivou, jer su ovladali pismenošću na maternjem jeziku, a predstoji im ovladavanje drugačijim načinom zapisivanja poznatih fonema. Potpuno su nova i dotad njima nepoznata samo dva fonema/grafema: š i ž. Usvajanje njihova izgovora (uočavanje razlike između š i š te ž i ž) jeste savladavanje najveće teškoće, dok je njihovo grafičko obilježavanje učenicima/učenicama jednostavnija aktivnost (skrenuti pažnju da je razlika samo u pisanju dijakritičkoga znaka).

Aktivnost pisanja u ovoj cjelini moguće je započeti i kroz igru: Napisati nazive nekoliko riječi na tablu. Dati nalog učenicima/učenicama da te riječi poređaju po dužini (od najduže do najkraće ili obratno), ali tada treba voditi računa da nema riječi s istim brojem slova. Treba dati i riječi poput *Ljiljana, odjeljenje, džemper*, tj. u kojima ima slovo *nj, lj* ili *dž*. Podštetiti ih da su ta slova, iako se pišu s dva znaka, jedno slovo. Ta se aktivnost može vezivati za određenu oblast, npr. školski pribor ili Nova godina.

Udžbenik. Udžbenik nema sadržaje planirane za ovladavanje vještinom pisanja. Te je sadržaje indirektno moguće koristiti za tu aktivnost. Na primjer, upotreba tekstova za prepisivanje u sveske ili upotreba tekstova za diktat ili zapisivanje odgovora na pitanja iz Udžbenika.

Radna sveska. To je osnovno sredstvo na kojemu učenici/učenice ovladavaju vještinom pisanja. U početnoj fazi ovladavanja tom vještinom učenici/učenice ostvaruju različite aktivnosti u sferi pisanja: pišu riječi, upisuju nedostajuće slovo u riječi, povezuju napisano i nacrtano, pišu riječi na zadato slovo, prepisuju kraće tekstualne sadržaje, upisuju nedostajuću riječ u tekstualni sadržaj, upisuje nedostajuće slovo u riječi na osnovu slušanoga sadržaja.

CD. Na CD-u se nalaze vježbanja koja od učenika/učenica zahtijevaju da odsluša radni nalog, a zatim uradi zadatak u Radnoj svesci.

U ovoj fazi mogu se odabirati kratki sadržaji u formi audio-zapisa koje će učenici/učenice zapisivati u svoje sveske. Uloga takvoga postupka je višestruka: učenici/učenice dobijaju dikcijski potpuno ispravan sadržaj, uvode se u proces slušanja sadržaja, aktivira se i razvija njihova percepcija slušanoga sadržaja.

Rječnik. Kad je u pitanju ovladavanje aktivnošću pisanja, rječnik može poslužiti tako da se učenicima/učenicama daju nalozi da prepisuju po dvije riječi, po svome izboru, iz teksta koji su učili.

Gramatički sadržaji

Fonetika. Pokazati učenicima/učenicama crnogorsku abecedu. Istaći slova koja su ista u crnogorskoj i albanskoj abecedi. Ukazati na to koja se od njih izgovaraju isto, a koja različito u albanskome i crnogorskome jeziku; ukazati na razlike u načinu njihova obilježavanja. Pokazati slova. Izgovarajući ih, zapisivati ta slova na tablu: u štampanoj i pisanoj varijanti. Zapisivanje pojedinačnih slova prati ukazivanje na razlike.

Po usvajanju izgovora glasova i pisanja slova prijeći na pisanje riječi koje sadrže ta slova u različitim pozicijama. Dati nalog učenicima/učenicama da osmisle po jednu riječ s karakterističnim glasom i te riječi zapisivati na tablu. Mogu se osmisliti i vježbe koje podrazumijevaju prepisivanje riječi i kraćih rečenica s karakterističnim glasovima, tj. slovima. Učenicima/učenicama ponuditi više primjera tačno i netačno napisanih riječi, miješajući albanska i crnogorska slova (đ = gj, dž = xh, l = ll, lj = l, š = sh, ž = zh, ć = q, č = ç), s ciljem da pokažu tačno napisane riječi.

Audio-zapisi na CD-u korisni su za ovladavanje pravilnim izgovorom, dikcijom. Njihova je vrijednost i u činjenici da prilikom svakoga slušanja na istovjetan način prezentuju sadržaje u izgovornome i dikcijskome smislu.

Morfologija. Učenici/učenice uočavaju riječ kao morfološku kategoriju, razumiju njezino značenje.

Sintaksa. Učenici/učenice ovladavaju riječju kao morfološkom kategorijom i uočavaju njezino mjesto i ulogu u sintaksičkome kontekstu. Vladaju kratkom i jednostavnom rečenicom, razumiju njezino ustrojstvo i poruku. Rečenicu doživljavaju kao smislenu i dovršenu cjelinu.

Leksikologija. Učenici/učenice proširuju leksički fond koji su dotad usvojili. Pošto je u ovoj cjelini akcenat na ovladavanju vještinama čitanja i pisanja, tematski sadržaji podređeni su tome, pa se uglavnom sve zasniva na poznatome vokabularu: školski pribor (*Ana i Žana u šetnji*), hrana (*Pošetna Žaru*), igračke, Nova godina, porodica (*Majdina lutka Ljilja*), škola i prijatelji (*Pomoć u čitanju*).

Pravopis. Učenici/učenice u ovoj cjelini ovladavaju određenim pravopisnim pravilima na koja se eksplicitno ukazuje. Riječ je o pisanju velikoga slova na početku rečenice, imenima i prezimenima ljudi i nazivima naseljenih mjesta.

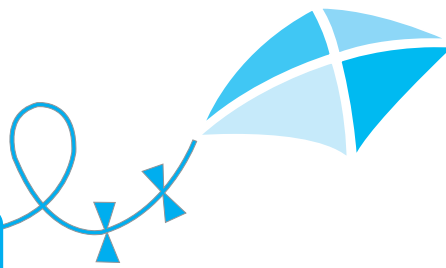
Na primjer, u tekstovima *Ana i Žana u šetnji* i *Džemalov rođendan* učenici/učenice dobijaju informaciju da su u riječima datim na vrhu strane obilježena lična imena, te da se zato te riječi pišu velikim početnim slovom. Može se, kroz vježbu, dati nalog da u tekstu pronađu sve riječi koje označavaju imena ljudi. Dovedi učenike/učenice u situaciju da zajednički zaključe da se imena ljudi uvijek pišu velikim početnim slovom.

Pravopisna pravila mogu se uvježbavati i na zahtjevnijim primjerima, ukoliko to omogućava ostvareni nivo učeničkih znanja (*Juče nijesam išao s Nadeždom u školu. Moj brat Đorđije igra se s drugom Redžepom. Moje najbolje drugarice su Vesna, Džamila i Ljilja*). U zadavanju rečenica uvijek treba imati na umu koja su slova dotad učenici/učenice savladali i ne davati im ona koja tek treba da usvoje.)

Sadržaji u Udžbeniku i Radnoj svesci u potpunosti omogućavaju ovladavanje pravopisnim pravilima. Potrebno je dozvoliti učenicima/učenicama da samostalno uočavaju zakonitosti jezički pravilnoga pisanja. Kroz svaki korak u pisanju u Radnoj svesci učenici/učenice ovladavaju vještinom pravilnoga pisanja riječi i rečenica.

PRIJEDLOZI ZA IGRU

Brza abeceda

* Cilj igre je prepoznavanje inicijalnih slova u riječima.

Podijeliti učenike/učenice u grupe od 4 do 6 članova/članica. Na list papira napisati slovo. Podići papir. Učenici/učenice trebaju prepoznati slovo i napisati tri riječi koje počinju na to slovo. Nakon završenoga zadatka svaka grupa piše riječi na tablu i izgovara ih. Učenici/učenice ko-

mentarišu jesu li riječi pravilno napisane ili izgovorene.

Ovo se može uraditi i kao kratka aktivnost, pri čemu će se učenicima/učenicama dati samo da napišu po tri riječi koje počinju na L i Lj.

Lupni-trupni

* Cilj igre je uvježbavanje razlike u govoru i pisanju između sličnih glasova – Š i Š te Ž i Ž.

Tu igru igraju svi učenici/učenice. Odrediti aktivnost koju svako od njih treba uraditi kad čuje određeni glas. Na primjer, kad čuju Š – svi ustaju, kad čuju Š – svi podignu svesku. Kad čuju Ž – svi lupe nogom o pod. Kad čuju Ž – svi lupe dlanom o dlan. To nije takmičarska igra, te se ne

isključuju oni koji pogriješe. Potrebno je da što više učenika/učenica nauči razlikovati te glasove.

Ta se igra može igrati i drugačije. Umjesto izgovaranja glasova mogu se napisati četiri slova na posebne papire A4 formata. Učenici/učenice vrše dogovorene aktivnosti kad vide dato slovo.

Drago mi je

* Cilj igre je uvježbavanje predstavljanja.

Dati svakome učeniku/učenici po tri papira. Na jedan pišu svoje ime, na drugi prezime, a na treći rečenice o sebi, na primjer: *Imam zelenu svesku, Moja torba je plava* i sl. Potom sakupiti sve papire i podijeliti ih tako da niko ne dobije papir sa svojim imenom ili prezimenom. Zadatak je da učenici/učenice idu od jednoga do drugoga i predstavljaju se, govoreći sadržaj koji su napisali

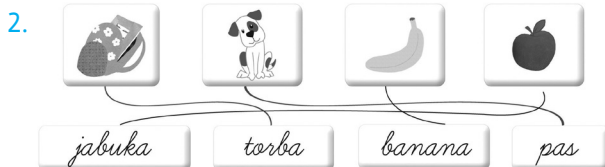
na svome papiru. Tako idu dok ne pronađu sva tri papira koja su oni napisali.

Mora se voditi računa da učenici/učenice ne otkrivaju jedni drugima koji papir imaju (s čijim imenom). Tom igrom vježbaju se pisanje, čitanje s razumijevanjem i govor. Odlična je za završetak rada na ovoj cjelini.

Rješenja zadataka iz Radne sveske

Upoznajmo drugare

1. C-c, B-b, H-h, T-t, O-o, R-r, U-u, D-d

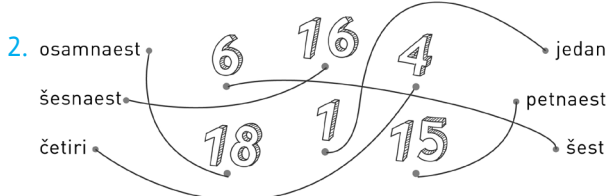
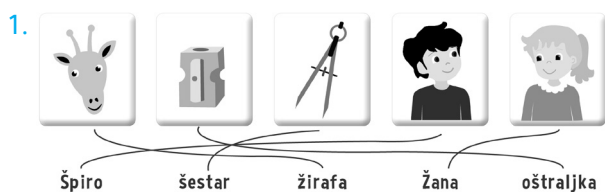
Majdina lutka Ljilja

1. ljubav, jelka, klupa, tabla, Ljiljana, olovka
2. lenjir, lutka, lje pilo, hljeb
3. a) Slavko slika lava.
b) Blagoje kiti jelku.
c) Lana svira klavir.
4. tabla, molim, lijep, ljekar, Ljiljana
5. a) ljut b) fudbaler

Pomoć u čitanju

2. voće, palačinka, igračka, kuća, ljubičasta, mačka
3. priča, odličan, ručak, vraćati, cvijeće, čitati
5. a) kuće b) ljubičaste c) mačka d) cvijeće

Ana i Žana u šetnji

3. Špiro
4. kruška, životinja, oštraljka, šljiva, žirafa
5. olovka, knjiga

Džemalov rođendan

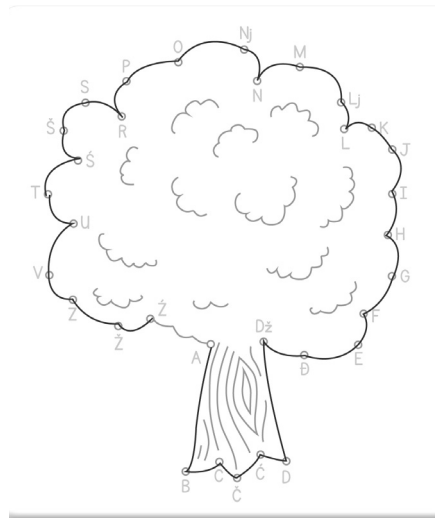
1. Crvenom bojom treba zaokružiti pojmove: džemper, džak, džep.
Plavom bojom treba zaokružiti pojmove: ded, djevojčica.
2. grožđe, nedelja, udžbenik, narandžasta

Pošeta Žaru

1. šljiva, ženica, žaba, šever, pošeta, riješiti, poželio, koži
2. šuma, žedan, šekira, kašika, ispod, zaga, čaša, zmiya
3. Slova s boje plavom bojom. Slova š boje zelenom.
Slova š boje crvenom. Slova z boje rozom. Slova ž boje narandžastom. Slova ž boje ljubičastom.
4. Žaro sedi ispred kuće i jede koži sir.

Đani je novi đak

1. Učiteljica stoji ispred table. U ruci drži kredu. Piše velikim slovima. Učenici pišu olovkama u sveske. Njihove sveske su male.

ROĐENDAN NA SELU

2

Drugo poglavlje: Udžbenik, strana 19–26, i Radna sveska, strana 17–24.

*

CILJEVI KOJE TREBA OSTVARITI IZUČAVAJUĆI SADRŽAJE CJELINE

Osposobiti učenike/učenice da:

- ovladaju vještinom slušanja, čitanja i razumijevanja kratkih i jednostavnih tekstova
- ovladaju vještinom govorenja, pisanja i stvaranja kratkih i jednostavnih tekstova
- ovladaju vještinom odgovaranja na kratka pitanja nakon slušanoga ili čitanoga teksta
- ovladaju pravilnim izgovorom glasova karakterističnih za crnogorski jezik
- uočavaju u tekstu riječi i rečenice, čitaju ih i prepisuju, pronalaze informacije u tekstu
- razumiju kratka i jednostavna uputstva i izvršavaju ih (pišu pozivnicu za rođendan)
- imenuju domaće i divlje životinje i njihove mladunce na crnogorskome jeziku
- razumiju kratka i jednostavna pitanja (ko i što), postavljaju ih i odgovaraju na njih
- razumiju značaj upotrebe izraza lijepoga ophođenja
- pravilno upotrebljavaju znake interpunkcije (tačka, upitnik, uzvičnik) na kraju rečenice
- pravilno upotrebljavaju veliko slovo (početak rečenice, imena ljudi)
- ovladavaju gramatički pravilnim redoslijedom riječi u rečenici (povezuju riječi u smislene cjeline).

*

SREDSTVA POTREBNA ZA RAD:

Udžbenik, Radna sveska, tabla, kreda, bojice, flomasteri, makaze.

*

KORELACIJA S NASTAVNIM PREDMETIMA:

Albanski jezik i književnost – gramatički, fonološki i pravopisni sistem; Muzička kultura – Lj. Racković, M. Papić: *Rođendanska pjesma*, K. Sen-Sans: *Karneval životinja*; Priroda i društvo – životinje mojega mjesta; Likovna kultura – crtanje životinja i rođendanskih poklona.

Korelacija s drugim nastavnim predmetima ostvaruje se uglavnom u vezi s tematskom oblašću *životinje*. S predmetom Albanski jezik i književnost može se ostvariti korelacija preko *Rođendanske pjesme* ili neke pjesme o životinjama koju su učili na maternjemu jeziku. Treba se što više pozivati na znanja koja usvajaju o životinjama na časovima Prirode i društva.

Na početku nove cjeline

Udžbenik. Pregradna strana ove cjeline ima dvije osnovne funkcije: uvođenje učenika/učenica u tematiku cjeline – proslava rođendana, domaće i divlje životinje, ukazivanje na gramatičku oblast postavljanja pitanja.

Kao uvodna aktivnost može se voditi razgovor s učenicima/učenicama kroz pitanja tipa: *Koliko imaš godina? Će si proslavio/proslavila posljednji rođendan? Će želiš proslaviti naredni rođendan? Ko su gosti na tvom rođendanu? Što dobijaš od poklona za rođendan? Što bi želio/željela da dobiješ za rođendan?* Cilj takvih pitanja jeste razvijanje vještine dijaloga i povezivanje sa sadržajima usvajanim u prethodnome razredu.

Nakon razgovora pomoću navedenih pitanja dalje aktivnosti mogu se nastaviti puštanjem audio-zapisa *Rođendanske pjesma* s CD-a iz Muzičke kulture. Preporučujemo da se na tablu zapišu stihovi pjesme:

*Danas nam je divan dan,
divan dan, divan dan,
Našoj Ani rođendan,
rođendan, rođendan,
Živjela, živjela i srećna nam bila.
Živjela, živjela i srećna nam bila.*

Ta se prilika može iskoristiti da se učenicima/učenicama ukaže na rod. Navodi se glagol *živjela* i pridjev *srećna* koji se odnose na imenicu *Ana*. Ukazati na činjenicu da bi se, da je riječ o Arminovu rođendanu, tada pjevalo *živio* i *srećan*. Može se dati nalog učenicima/učenicama da pjesmu nauče napamet.

Razgovor s učenicima/učenicama može se nastaviti i analizom ilustracije, koja je tematski vezana s tekstem. Učenici/učenice lako učestvuju u razgovoru o ilustraciji (pogađaju ko slavi rođendan, nabrajaju poklone koje vide na slici), jer to ne zahtijeva upotrebu novih, manje poznatih riječi.

Nakon odslušanoga audio-zapisa teksta s CD-a, dati nalog učenicima/učenicama da pročitaju tekst u sebi. Nakon toga postaviti pitanja za provjeru razumijevanja slušanoga i čitanoga.

Radna sveska. Početni zadatak u Radnoj svesci podrazumijeva pisanje rođendanske pozivnice, čime se razvija funkcionalna pismenost. Drugi zadatak podrazumijeva opisivanje po zadatim pitanjima. Učešće nastavnika/nastavnice je neophodno, jer je riječ o učenicima/učenicama dotad nepoznatome tipu zadataka. Drugi zadatak podrazumijeva odgovor iz učenikove/učeničine perspektive, što dodatno usložnjava proces njegove izrade. Prije izrade zadataka neophodno je objasniti kako treba raditi zadatak.

CD. Uloga audio-zapisa na CD-u je višestruka: učenici/učenice usvajaju pravilan izgovor i dikciju, ulaze u proces ovladavanja vještinom slušanja sadržaja i provjere razumijevanja slušanoga. Da bi se ostvarilo navedeno, puštati audio-zapis teksta *Zabava može da počne*. Samostalno procijeniti koliko je puta potrebno puštiti audio-zapis da bi se ostvario postavljeni cilj, na koji učenicima/učenicama treba obavezno ukazati prije slušanja.

Rječnik. I u ovoj cjelini dovoljno je učenicima/učenicama ukazivati na postojanje rječnika na kraju udžbenika. Ne treba insistirati da učenici/učenice samostalno koriste rječnik, već im treba pokazati na primjeru manjega broja riječi kako se koristi rječnik. Nepoznate riječi u ovome poglavlju tiču se većinom naziva životinja, koji su dati ispod slika životinja, te se učenicima/učenicama nudi i neka vrsta tematskoga ilustrovanoga rječnika.

Pošto su usvojili abecedu, može se ukazati na činjenicu da su riječi u rječniku složene po abecednome redu. Objasniti im da abecedni red znači da riječ zauzima u nizu ono mjesto koje zauzima slovo u abecedi kojim ona počinje. Na primjeru dvije-tri odabrane riječi treba pokazati da ih je najbolje učiti ako se za svaku od njih osmisli po jedna rečenica.

Aktivnosti koje prate jezičke vještine

Aktivnost slušanja

CD. Preporuke za upotrebu CD-a u cilju ovladavanja vještinom slušanja iste su za sve cjeline.

Slušanje audio-zapisa može biti prekidano usred rečenice uz nalog učenicima/učenicama da dovrše započetu rečenicu. Ta se aktivnost sprovodi u fazi kad su učenici/učenice potpuno ovladali sadržajem teksta.

Uz ovaj CD predlažemo i audio-zapise oglašavanja životinja (CD Čarolija muzike 1 – zapisi br. 11–13, 17–30). Na primjer, nakon puštanja zapisa učenici/učenice saopštavaju o kojoj je životinji riječ i dobijaju nalog da naprave rečenicu tipa: *Mačka mjauče. Pas laje.*

Kad učenici/učenice slušaju živi govor, tada svaka riječ mora biti izgovorena polako, jasno i glasno, uz pravilan izgovor svakoga glasa, pravilan akcent i dužinu. Mogu se tokom vježbe izgovarati rečenice ili riječi pogrešno uz nalog da ih učenici/učenice pravilno izgovore.

Udžbenik. Pored *Rođendanske pjesme*, koje nema u Udžbeniku, aktivnost slušanja najznačajnija je za četiri teksta: dva kraća (*Zabava može da počne* i *Ana pokazuje životinje*) te dva nešto duža (*Ana i drugari razgovaraju* i *Kakav je tvoj ljubimac*). Ti su tekstovi snimljeni na CD i preporučeno je slušati ih u cjelosti i parcijalno, u zavisnosti od postavljena cilja. Nakon slušanja prva dva teksta može slijediti nalog da učenici/učenice sadržaje koje su slušali pokažu na ilustracijama. Slušanje potonja dva teksta usmjereno je na provjeru razumijevanja pomoću pitanja ili kroz dopunjavanje rečenica.

Radna sveska. Po nahođenju odabirati zadatke i čitati ih učenicima/učenicama prije njihove izrade. Preporučujemo da izbor budu zadaci sa zahtjevnijim nalogima. U ovome dijelu insistiramo na nastavnikovu/nastavničinu aktivnome učešću u rješavanju toga tipa zadataka. Preporučujemo da jedan dio zadataka učenici/učenice rješavaju na osnovu nastavnikova/nastavničina čitanja. Tim postupkom provjeravati koliko su učenici/učenice ovladali/ovladale vještinom slušanja.

Rječnik. Čitati odabrane riječi iz tekstova koje su učenici/učenice prethodno usvojili/usvojile.

Aktivnost čitanja

Udžbenik. U ovoj cjelini nema mnogo tekstova za čitanje, što ne znači da tu aktivnost treba zanemariti. Nedostatak tekstova u Udžbeniku može se nadomjestiti i tekstovima iz dječjih novina i časopisa te knjiga primjerenih uzrastu. To je dobra prilika da učenici/učenice spoznaju da udžbenički komplet nije jedini izvor, njima važnih i korisnih saznanja. U procesu čitanja treba ukazivati na svaku grešku koja se javi i svojim primjerom pokazivati kako treba pravilno čitati i izgovarati glasove, riječi i rečenice.

Za provjeru razumijevanja pročitano mogu poslužiti vježbe poput ove: izgovarati rečenice, a učenici/učenice odgovaraju sa TAČNO ili NETAČNO. Na primjer, *Ana rođendan slavi u utorak.* (Netačno) *To je Anin 10. rođendan.* (Netačno) *Proslava će biti na selu.* (Tačno).

Nivo razumijevanja pročitano može se provjeriti i ovako: u tekstu *Zabava može da počne* nalogom tražiti da učenici/učenice pronađu i pročitaju rečenicu u kojoj se kaže što je Armin poklonio Ani.

Pažnju treba usmjeriti i na čitanje teksta s dijalozima. Na primjer, tekst *Ana i drugari razgovaraju* treba čitati po ulogama.

Radna sveska. U Radnoj svesci više pažnje posvećeno je čitanju tekstova koji su dati pisanim slovima. U ovome poglavlju data su dva zadatka s tako pisanim tekstovima, koje treba čitati prvo tiho, a zatim naglas, uz provjeru razumijevanja. Tekst o međedu na 22. strani jedini je tekst pisan štampanim slovima u ovome poglavlju. I njemu se pristupa kao tekstovima datim pisanim slovima. U ovoj cjelini učenici/učenice samostalno čitaju zadatke s kratkim nalogima i rješavaju ih, bez obzira na aktivnost nakon čitanja zadatka (pisanje, crtanje, bojenje, zaokruživanje, označavanje). Uputiti učenike/učenice i insistirati na razumijevanju kao važnome preduslovu uspješnoga rješavanja zadataka. Protokom vremena prepuštati učenicima/učenicama da samostalno rješavaju i zadatke sa zahtjevnijim radnim nalogima.

Nastavnikovo/nastavnično učešće u izradi zadataka neophodno je u ovim primjerima: zadatak 5 strana 18, zadatak 2 strana 19, zadatak 1 strana 21, zadatak 2 strana 22, zadatak 2 strana 24.

Rječnik. Zadatak formulirati tako da učenici/učenice čitaju riječi koje počinju na zadatak slovo.

Aktivnost govorenja

Udžbenik. Udžbenik obiluje materijalom koji podstiče ovladavanje vještinom govorenja. Ilustracije treba koristiti tako da razgovor o njihovu sadržaju podstiče učenike/učenice na govorenje.

To se ostvaruje pomoću naloga koji imaju za cilj analizu datoga sadržaja. Na primjer, u *Ana pokazuje životinje* tekst koji prati ilustraciju pominje svega nekoliko životinja. Od učenika/učenica treba tražiti da navedu što više životinja koje vide na slici i stave ih u prostorni odnos s nekim predmetom, osobom ili drugom životinjom. Na taj način uvježbavaju prijedloge (koje su usvojili u drugome razredu), padežne oblike i pravilne rečenične konstrukcije, tj. red riječi. Naravno, i dalje treba insistirati na pravilnoj intonaciji i dikciji i pravilnome izgovoru glasova i riječi.

Osim ilustracija koristan materijal su i dodatna pitanja koja se nalaze ispod svakoga teksta. Ta pitanja usmjeravaju razgovor u pravcu ličnoga i iskustvenoga. Iznoseći lična i iskustvena zapažanja, učenici/učenice ulaze u prostor sticanja govorničkih vještina. Svrha takvih aktivnosti je višestruka: osposobljavanje učenika/učenica da govore, da slobodno saopštavaju svoj stav, da shvataju važnost vještine govorenja, da na svojim greškama uče kako ne treba.

Govorenje se podstiče naložima (pitanja, zadaci) i nastavnikovim/nastavničnim primjernim govorenjem o temama koje su na dnevnome redu. Govorenje se može podstići i vježbama kao što je ova: zahtijevati od učenika/učenice da na osnovu date riječi napravi potvrdnu, odričnu ili upitnu rečenicu. Za to može i napraviti tri znaka (+, -, ?) i, uz izgovaranje riječi, dizati znak u zavisnosti od tipa rečenice koju traži. Aktivnost se može sprovesti u grupama i parovima.

Aktivnost govorenja može se ostvariti i tako što će učenici/učenice dobiti zadatak da sami/same postavljaju pitanja vezana za određenu lekciju i biraju nekoga ko će im odgovarati. To je već zahtjevniji nivo kad nema sumnje da su učenici/učenice ovladali/ovladale sadržajima koje su izučavali/izučavale.

Izuzetno edukativan razgovor može biti zasnovan na komentaru sa 22. strane o tome da životinje ne treba ubijati. Učenici/učenice ne vladaju

obimnim leksičkim fondom, ali ovakvi razgovori taj fond mogu znatno proširiti (ne kroz nametnuti tekst, već kroz prirodnu potrebu učenika/učenica da izraze svoje misli). Tako recimo mogu naučiti riječi: *lov, lovac, loviti, zaštititi, čuvati, odbraniti, paziti, ugristi* i sl. U cilju kvalitetnijega razgovora o ovoj tematici može se na čas dovesti i veterinar, ili vlasnik/vlasnica azila, ili predstavnik/predstavnica društva za zaštitu životinja, ili neko ko ima veliku farmu, s mnogo životinja, ili čak lovac. Na taj način se može ostvariti saradnja s lokalnom zajednicom.

CD. Pored CD-a koji prati tekstove iz ovoga udžbeničkoga kompleta, preporučujemo korišćenje CD-a *Čarolija muzike 1*, zapisi br. 11–13, 17–30, de se čuje oglašavanje raznih životinja. Nakon odslušanoga audio-zapisa, učenici/učenice govore koja je to životinja i formiraju rečenice o tome kako se koja oglašava (*Mačka mjauče. To mjauče mačka.*). Na taj način se uvježbava i vokabular i pravilno formiranje rečenica. Ta se aktivnost može raditi uz lekcije *Domaće životinje i njihovi mladunci* i *Jesu li nam blizu divlje životinje*.

Radna sveska. U ovoj cjelini Radna sveska nudi raznovrstan materijal pogodan za ovladavanje aktivnošću govorenja. Na primjer, svi zadaci na stranama 18 i 19 mogu se prvo usmeno odraditi, a zatim pismeno u Radnoj svesci. Iste mogućnosti daju i zadaci na stranama 22 i 23. Tekstu na strani 24 može se pristupiti pitanjima tipa: *Koje knjige o životinjama ima Majda? Što će Majda čitati sutra? Ko je Šljapko? Kako se zove Arminov pas? Će je pasla Anina krava? Što se nalazi na livadi? S kim je Petar čuvao kravu? Će su Petar i đed čuvali kravu? Će je pasla krava? Koje se životinje pominju u tekstu? Koje se divlje životinje pominju u tekstu, a može poslužiti i kao tema za razgovor o ličnim iskustvima pomoću pitanja tipa: *Voliš li više domaće ili divlje životinje? Zašto?**

Rječnik. Učenici/učenice se i dalje vode kroz korišćenje rječnika s kraja Udžbenika. Na opštemu planu učenici/učenice kroz aktivnost govorenja proširuju svoj vokabular, jer usvajaju nove riječi jedni od drugih. Za uvježbavanje vokabulara može se koristiti vježba Tačno/Netačno. Na primjer, pri analizi ilustracije ili neke situacije izgovarati rečenice u kojima je jedna riječ pogrešna (naziv životinje, prijedlog). Od učenika/učenica zahtijevati da kažu je li navedena rečenica tačna ili ne i, ako je netačna, da izgovore tačnu rečenicu.

Aktivnost pisanja

Pisanje se ostvaruje najviše kroz Radnu svesku, a u manjoj mjeri se za to mogu koristiti Udžbenik i CD.

Udžbenik. Tekstove iz Udžbenika moguće je posredno koristiti za uvježbavanje pisanja: prepisivanjem tekstova u sveske, upotrebom tekstova za diktat ili zapisivanjem u sveske odgovora na pitanja data u Udžbeniku.

Aktivnost samostalnoga čitanja, pisanja, slušanja i govorenja najpotpunije se ostvaruje kroz istraživački zadatak dat na strani 23 u Udžbeniku. Tu se nalazi nekoliko zanimljivosti o životinjama uz nalog da učenici/učenice pronađu zanimljivosti o drugim životinjama. To je zadatak za rad kod kuće, pri čemu će oni/one uz pomoć roditelja čitati knjige, časopise, internetske stranice i zapisivati, odnosno prepisivati zanimljivosti koje pronađu. Zatim će te zanimljivosti čitati na času, dok ih ostali učenici/učenice pažljivo slušaju. Zanimljivosti koje pronađu dobar su povod za razgovor na času.

Radna sveska. Gotovo svaki zadatak u Radnoj svesci podrazumijeva aktivnost pisanja. Preporučuje se na ovome nivou učenicima/učenicama zadavati i pisanje pisanim i štampanim slovima, ali prednost treba dati pisanim slovima. Pisanje u ovome poglavlju u Radnoj svesci ide od pisanja pojedinih riječi do ispisivanja rečenica, čak i kraćih tekstova. Preporuka je da se na kraju nastavnoga časa daju kratki sadržaji (rečenica ili dvije) kao materijal za diktat.

Viši nivo zahtjevnosti ovladavanja aktivnošću pisanja ostvaruje se, na primjer, prilikom izrade zadatka broj 2 na strani 19 (*Domaće životinje i njihovi mladunci*). Kao uvod u pisanje priče, može se razgovarati s učenicima/učenicama o životinjama. Kad učenici/učenice završe pisanje, nekoliko njih čita napisano. Nakon toga može se puštiti audio-zapis opisa nacrtane situacije. Moguć je i obrnuti pristup – početi slušanjem (iz zatvorene Radne sveske), ići preko pisanja priče i čitanja do razgovora o predstavljenoj situaciji. Treći predloženi način rada na ovome zadatku jeste razgovarati s učenicima/učenicama o ilustracijama, da bi odslušani tekst na kraju poslužio kao diktat.

CD. Kao i u prethodnoj cjelini, mogu se odabrati kratki sadržaji u formi audio-zapisa koje će učenici/učenice zapisivati u svoje sveske. Nastavnik/nastavnica može koristiti i audio-zapise s CD-ova za prvi i drugi razred. Riječ je o učenicima/učenicama poznatim tekstovima. Tim se ostvaruje vertikalna korelacija. Ranija aktivnost slušanja sad se nastavlja njihovim zapisivanjem. Tekstovi s CD-a mogu se upotrebljavati za diktat. Na primjer, učenici/učenice mogu u sveske zapisati *Rođendansku pjesmu*, čiji će audio-zapis slušati.

Rječnik. Kad je u pitanju ovladavanje aktivnošću pisanja, rječnik može poslužiti tako što se učenicima/učenicama daju nalozi da prepisu po dvije riječi, po nastavnikovu/nastavničinu izboru, iz teksta koji su prethodno čitali.

Jezički sadržaji

Fonetika. Kontinuirano učenicima/učenicama ukazivati na pravilan izgovor karakterističnih crnogorskih glasova.

Morfologija. Na nivou morfologije insistirati na upotrebi prijedloga (prije svega u tekstu *Ana pokazuje životinje*) i upitnih zamjenica *ko* i *što*. Već na prvoj stranici poglavlja učenicima/učenicama se ukazuje na razliku između upitnih zamjenica *ko* i *što*. U savladavanju ove morfološke jedinice ne treba upotrebljavati lingvističke termine (prijedlog, upitna zamjenica), već ovladavanje njima kroz formulacije tipa *Za postavljanje pitanja upotrebljavamo riječi „ko“ i „što“*.

Sintaksa. Učenici/učenice ovladavaju kratko izjavnom i upitnom rečenicom. Očekuje se da umiju prepoznati što se od njih traži upitnom rečenicom sa zamjenicom *ko*, a što upitnom rečenicom sa zamjenicom *što*. Osim toga osposobljavaju se da samostalno postavljaju pitanja koristeći ove riječi.

S tim ciljem mogu se koristiti audio-zapisi na CD-u. Na primjer, puštati rečenice iz tekstova i postavljati pitanja s *ko* i *što*. Kao drugi korak može se puštiti rečenica i tražiti od učenika/učenica da postave pitanje koristeći pomenute zamjenice. Tako se iz teksta *Zabava može da počne* može puštiti rečenica: *Majda je Ani donijela knjigu*. Na osnovu nje se mogu postaviti pitanja: *Ko je donio knjigu? Što je donijela Majda?* Zatim puštiti rečenicu: *Armin je donio mali brod*. Dati nalog da se postavi pitanje tako da odgovor bude prvo *mali brod*, a poslije toga *Armin*.

I prijedlozi se sintaksički obrađuju kroz pravilne prijedloško-padežne konstrukcije. To se prije svega odnosi na akuzativne i lokativne konstrukcije: npr. *Krave su na livadi* (a ne *Krave su na livadu.*), *Đed vodi kravu u štalu* (a ne *Đed vodi kravu u štali.*)

Leksikologija. U ovoj cjelini obrađene su ove tematske cjeline: rođendan, prijatelji, životinje i njihovi mladunci, kućni ljubimac.

Provjera vokabulara može se raditi ovako: na tablu ispisati nazive domaćih i divljih životinja, zatim nacrtati tri kolone. U prvu kolonu upisivati nazive *domaćih životinja*, u drugu nazive *divljih životinja u Crnoj Gori*, a u treću nazive *divljih životinja kojih nema u Crnoj Gori*.

Sadržaje s table učenici/učenice zapisuju u svoje sveske. Dati nalog da učenici/učenice upišu u odgovarajuću kolonu izgovorenu riječ. Riječ izgovarati polako i razgovjetno, da bi je dobro čuli i pravilno zapisali. Nakon toga slijedi provjera kako su učenici/učenice uradili/uradile zadatak u svojim sveskama. Ako se procijeni da je aktivnost učenicima/učenicama određenoga odjeljenja laka, mogu se na tabli napraviti tri kolone i prepuštiti učenicima/učenicama da ih sami/same popune.

Pravopis. Pravopisno treba obratiti pažnju na pisanje velikoga i maloga slova kod naziva životinja i imena kućnih ljubimaca: nazivi životinjskih vrsta pišu se malim slovom, a lična imena ljubimaca pišu se velikim slovom. To se može uraditi kroz diktat, na primjer o zoološkom vrtu, *de će se pomenutim i divljim i domaćim životinjama dati imena*. Podšetiti učenike/učenice da se i imena životinjskih vrsta pišu velikim slovom kad se nalaze na početku rečenice.

PRIJEDLOZI ZA IGRU

Glivi telefoni

* Cilj igre je usvajanje rečeničnih struktura.

Tu je igru najbolje igrati u grupama od 8 do 10 učenika/učenica. Na taj način igra se održava zanimljivom i učenici/učenice zadržavaju koncentraciju i interesovanje.

Učenici/učenice stoje u redu. Prvome u nizu šapnuti rečenicu, na primjer: *Dođi na moj rođendan.* On/ona to šapuće sljedećem i tako redom do posljednjega, koji treba da izgovori i napiše što je čuo. Igra se može zahtjevnije postaviti izgo-

varanjem nekoliko rečenica odjednom, na primjer: *U petak mi je rođendan. Pozivam te da dođeš.*

U igri treba voditi računa da se redosljed učenika/učenica u nizu mijenja, naročito mjesto prvoga/prve kojemu/k kojoj treba izgovoriti rečenicu – jer će je najtačnije čuti i prenijeti i posljednjega/posljednje koji/k koja zapisuje rečenicu na tablu.

Ko sam ja?

* Cilj igre je ovladavanje vokabularom, proširivanje vokabulara te opisivanje životinja.

Učenike/učenice podijeliti u 2 ili 3 grupe. Iz svake grupe izvesti po jednoga predstavnika/predstavnice pred tablu koji/k koja će objašnjavati zadati pojam, ostali/ostale pogađaju o kojemu je pojmu riječ.

Učeniku/učenici koji/k koja stoji ispred table šapnuti ili pokazati napisano ime neke životinje. On/ona treba da pantomimom pokaže o kojoj je životinji riječ, ne izgovarajući njezino ime. Ako prva grupa ne saopšti tačno rješenje, tada se prilika daje drugoj grupi. Grupi treba dati priliku da pogađa samo dva puta, pa ako ne pogodi – priliku dati drugoj grupi. Dati primjer rečenica koje učenici/učenice mogu postavljati da bi došli do rješenja.

Na primjer, *Ta životinja ne živi u Crnoj Gori. Ima veliki nos. Ona ima velike uši. Ona je sive boje.* (Slon)

Ta životinja živi u Crnoj Gori. Ne živi u kući. Živi na farmi. Bijela je. Ona bleji. Njezino mladunče se zove jagnje. (Ovca)

Ako učenici/učenice teško dolaze do rješenja, tada treba preokrenuti igru tako da pantomimičar dobije listiće s rečenicama koje će postavljati po principu asocijacija. Igra se može igrati i tako što jedan učenik/učenica izađe ispred table, okrene se prema odjeljenju, a nastavnik/nastavnica na tablu napiše ime životinje. Učenici/učenice objašnjavaju životinju, a on/ona pogađa o kojoj je životinji riječ.

Bingo

- * Cilj igre jeste ovladavanje vokabularom i njegovo proširivanje. Vokabular je usmjeren na životinjski svijet.

Učenicima/učenicama izdiktirati 15 riječi koje se odnose na domaće životinje. Nacrtati na tablu tabelu 3 x 3 polja i dati nalog da svi nacrtaju takvu tabelu u sveskama i da zapisane riječi rasporede u tabelu redom kojim hoće (6 riječi neće

moći upisati u tabelu). Po nahođenju izgovarati riječi sa spiska. Učenici/učence zaokružuju tu riječ ako je imaju u svojoj tabeli. Prvi/prva učenik/učenica koji/koja zaokruži svih devet životinja, lupi rukom o sto kao znak da je dobio bingo.

Rješenja zadataka iz Radne sveske

Zabava može da počne

1. Petrova pozivnica Nikoli, na primjer, može glasiti ovako:
Nikola, u četvrtak slavim rođendan. Dođi kod mene kući. Super ćemo se zabaviti. Petar
3. a) svječice
b) torta
c) poklon
5. a) Što si dobio za rođendan?
b) Ko je Petru napravio tortu?
c) Ko je pozvao drugove na selo?
d) Što je Đani kupio Ani?

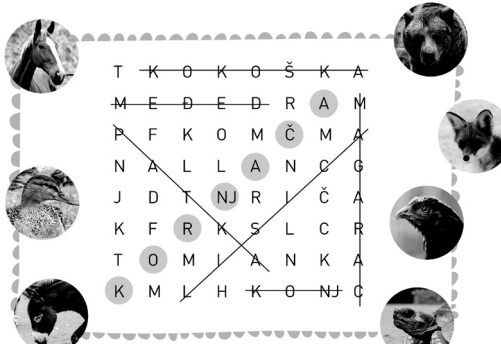
Ana pokazuje životinje

1. krava, mačka
2. Mali crni pas trči za piletom. Pile je malo i žuto. Pas laje na mačku. Mačka je preplašena. Pas prosipa mačkinu zdjelu s mlijekom. Pas je prosuo vareniku iz zdjele. Sad je tužan i zavezan ispred kućice.

Jesu li nam blizu divlje životinje

1. Vuk, medved, jelen, vjeverica, jež, zmija, zec, kornjača, lisica.

Ana i drugari razgovaraju

1.

2. a) Na slici je medved.
b) Velik je i smeđ.
c) Živi u planinama Crne Gore.
d) Voli da jede med.
Hrani se biljkama i životinjama.

Kakav je tvoj ljubimac

1. a) Na slici je papagaj.
b) Papagaj je zelene, žute i crne boje. / Papagaj je zelen, crn i žut.
c) Papagaj je u kavezu. / Papagaj živi u kavezu.

3.

				
	✓		✓	
	✓			
		✓		✓
	✓			

CILJEVI KOJE TREBA OSTVARITI IZUČAVAJUĆI SADRŽAJE CJELINE

Osposobiti učenike/učenice da:

- ovladaju vještinom slušanja, čitanja, pisanja i razumijevanja kratkih i jednostavnih tekstova
- ovladaju vještinom govorenja i stvaranja kratkih i jednostavnih tekstova (Nova godina, prijevozna sredstva)
- razumiju kratka i jednostavna pitanja (KO i ŠTO), postavljaju ih i odgovaraju na njih
- imenuju prijevozna sredstva, nazive jela, igračke na crnogorskome jeziku
- ovladaju vještinom opisivanja predmeta i životinja
- pravilno upotrebljavaju (govor, pisanje) jednocifrene i dvocifrene brojeve i broj 100
- umiju napisati kratko pismo i čestitku
- umiju pravilno napisati naziv škole
- uočavaju u tekstu riječi i rečenice, čitaju ih i prepisuju, pronalaze informacije u tekstu
- pravilno upotrebljavaju znake interpunkcije (tačka, upitnik, uzvičnik) na kraju rečenice
- ovladavaju gramatički pravilnim redoslijedom riječi u rečenici (povezuju riječi u smislene cjeline).

SREDSTVA POTREBNA ZA RAD:

Udžbenik, Radna sveska, tabla, kreda, bojice, flomasteri, makaze, papir formata A4, stare novine, jabuka, kivi, mrkva, zelena salata, suvo grožđe ili neko slično voće.

KORELACIJA S NASTAVNIM PREDMETIMA:

Albanski jezik i književnost – poezija o novogodišnjim praznicima na albanskome jeziku; Muzička kultura – uz novogodišnju tematiku: D. Radović, S. Barić – *Srećna Nova godina* ili Lj. Racković, M. Papić – *Novogodišnje želje*; uz tematiku prijevoznih sredstava: I. Rorić-Vanja, N. Hiba – *Semafor*; Matematika – brojevi, računanje; Priroda i društvo – saobraćaj (I i II razred), praznici, zdrava hrana; Likovna kultura – crtanje prijevoznih sredstava i novogodišnjih motiva, izrada čestitki; Crnogorski jezik kao nematernji (I razred).

Treća cjelina je tematski višestruko povezana sa znanjima usvojenim iz predmeta Priroda i društvo u prvome i drugome razredu. Treba iskoristiti ove sadržaje: na putu od kuće do škole (važnost upotrebe pješačkoga prijelaza za pješake, funkcija semafora); zdrava ishrana (insistirati na znanjima o zdravoj ishrani); državni praznici (podštetiti ih na važnost državnih praznika). S predmetom Albanski jezik i književnost korelacija se može ostvariti preko pjesme s novogodišnjom tematikom koju su učili na maternjem jeziku. Matematika je neizbježna pri učenju brojeva. Na kraju rada u prvome polugodištu učenicima/učenicima se može puštiti pjesma *Srećna Nova godina* (s CD-a *Čudesni svijet zvukova 3*) ili se mogu podštetiti pjesme *Novogodišnje želje* (koju su učili iz Crnogorskoga jezika u prvome razredu, đe se uvodi i vertikalna korelacija s ranije usvojenim znanjima iz istoga predmeta).

Na početku nove cjeline

Udžbenik. Pregradna strana ove cjeline ima dvije osnovne funkcije: uvođenje učenika/učenica u tematiku cjeline – Nova godina, prijevozna sredstva, ishrana, jednocifreni i dvocifreni brojevi i broj 100.

Komunikaciju s učenicima/učenicama započeti razgovorom o Novoj godini i zimskome raspustu pomoću pitanja tipa: *Ko ti donosi poklone za Novu godinu? Koji poklon želiš da dobiješ za Novu godinu? Što bi poklonio/poklonila nekome za Novu godinu? Kome čestitaš Novu godinu? Koliko dana traje zimski raspust? Kad počinje zimski raspust?* Treba voditi računa da pitanja budu otvorena, da razvijaju razgovor, da se na njih ne može odgovoriti sa *da* ili *ne*.

Tim pitanjima mogu se dodati i pitanja u vezi s pisanjem pisama, na primjer: *Jeste li nekome nekad napisali pismo? Kome ste pisali pismo? O čemu ste pisali u pismu? Jeste li nekad dobili pismo?*

Nakon odslušanoga audio-zapisa teksta s CD-a zahtijevati od učenika/učenica da pročitaju tekst u sebi, a zatim glasno. Prilikom glasnoga čitanja teksta prekinuti čitanje ukoliko učenik/učenica nepravilno pročita ili akcentuje određenu riječ ukazujući na pravilno čitanje i izgovor. Za provjeru razumijevanja slušanoga i čitanoga teksta iskoristiti pitanja tipa: *Ko piše pismo? Kome je pismo upućeno? Što je u pismu napisano?*

Radna sveska. Početni zadatak u Radnoj svesci zahtijeva pisanje odgovora na zadata pitanja, što podrazumijeva potpuno vladanje tekstem i razumijevanje njegova sadržaja. Zadaci su više-

ga nivoa zahtjevnosti i potrebno je nastavnikovo/nastavničko aktivno učešće u njihovoj izradi.

CD. Uloga audio-zapisa na CD-u je višestruka: učenici/učenice usvajaju pravilan izgovor i dikciju, ulaze u proces ovladavanja vještinom slušanja sadržaja i provjere razumijevanja slušanoga. Da bi se ostvarilo navedeno, puštati audio-zapis teksta Arminova pisma dedu i babi. Procijeniti koliko je puta potrebno puštiti audio-zapis da bi se ostvario postavljeni cilj, na koji učenicima/učenicama treba obavezno ukazati prije slušanja.

Na CD-u se nalaze i pitanja na osnovu kojih se može provjeriti razumijevanje slušanoga/čitannoga teksta.

Rječnik. U ovoj cjelini učenici/učenice sami/same pronalaze riječu u rječniku. Vježbu je najbolje sprovesti uz nalog da pronalaze zadate riječi. Na primjer, na slovo A pronaći riječi: *avion, autobus, automobil...* U prvim vježbama to mogu biti riječi jednostavnoga glasovnnoga sastava. U narednim vježbanjima postepeno podizati nivo zahtjevnosti pronalaženja riječi. Ako se u tekstu javlja glagol u prezentu (npr. *šaljem*), tražiti od njih da pronađu u rječniku taj glagol u infinitivu (*slati*). Naravno, pritom ne koristiti stručne termine (prezent, infinitiv i sl.). Ne očekivati od učenika/učenica da sami/same povežu da su *slati* i *šaljem* oblici iste riječi, već im reći da riječ *šaljem* u rječniku traže kao riječ *slati*.

Uvijek za svaku riječ pronađenu u rječniku zahtijevati po jedan primjer kontekstualne upotrebe u rečenici.

Napomena:

U ovome poglavlju učenici/učenice se srijeću s potpuno novom oblašću: prijevozna sredstva, a uveliko im je nov vokabular i u oblasti. U skladu s tim treba prilagoditi aktivnosti.

Aktivnosti koje prate jezičke vještine

Aktivnost slušanja

CD. Na primjer, prilikom slušanja muzičke kompozicije sadržaj treba puštati više puta da bi uočili više različitih detalja. Može se puštati (preporučuje se) stih po stih uz nalog da učenici/učenice zapišu u sveske što su čuli.

Udžbenik. Svi tekstovi dati u udžbeniku snimljeni su na CD. Treba ih slušati u cjelosti i parcijalno, u zavisnosti od postavljena cilja. U radu na tekstovima posebno insistirati na izgovoru brojeva (višekratnim slušanjem pravilnoga izgovora brojeva od 11 do 20 očekuje se da će učenici/učenice već na početku savladati njihov pravilan izgovor, s finalnim -t, s vokalnom grupom *ae: dvanaest* i sl.; kao i pri izgovoru desetica: *dvadeset*).

Radna sveska. Slušanje se u Radnoj svesci vezuje za strane 28 (zadatak 2) i 29 (zadatak 1). Zadatak pod brojem 2 na strani 28 višega je nivoa zahtjevnosti, jer učenici/učenice slušaju audio-zapis rečenica s CD-a, prepoznaju odgovara li riječ u izgovorenoj rečenici nacrtanome prijevoznome sredstvu. Dakle, od njih se očekuje pažljivo slušanje i čitanje/gledanje uz kontrastiranje vizuelnoga i auditivnoga segmenta. Zadatak na strani 29 zapravo je diktat u kome se očekuje da učenici/učenice pravilno napišu brojeve u zadata polja. Navedene zadatke učenik/učenica neće uspješno uraditi ako nije ovladao/ovladala vještinom slušanja.

Rječnik. Aktivnost slušanja može se ostvariti na osnovu izgovora odabranih riječi iz rječnika.

Aktivnost čitanja

Udžbenik. U proces čitanja treba, kroz različite situacije, uključivati sve učenike/učenice. To nije moguće ostvariti na jednome času. Rezultat će biti zadovoljavajući ako na jednome času bude

uključena makar trećina učenika/učenica u taj proces. Čitanje se može ostvarivati na različitim materijalima. Potrebno je insistirati da učenici/učenice i razumiju sve što čitaju. Proces ovladavanja tehnikom čitanja stalan je, kao i praćenje rezultata koji se ostvaruju u njemu.

Za provjeru razumijevanja pročitanaoga mogu poslužiti vježbe poput ovih: učeniku/učenici dati nalog da pronađe određenu riječ u tekstu ili da ponovo pročita riječ s karakterističnim glasom ili da pročita rečenicu koju odsluša s audio-zapisa. Na ovome nivou učenici/učenice već se počinju intenzivnije usmjeravati na izražajno čitanje. To se prije svega može uvježbavati kroz čitanje pjesme *Semafor* (strana 32). Prije no se učenicima/učenicama da nalog da čitaju, pjesma se mora izražajno pročitati glasno više puta ili puštiti audio-zapis pjesme s CD-a kao uzor. Pjesma ima četiri strofe i, dinamike radi, može se podijeliti da učenici/učenice čitaju samo po jednu strofu. Zanimljivo bi bilo i unijeti dramskih elemenata u čitanje/recitovanje (pokret – npr. pri izgovoru riječi *stoj* napraviti pokret rukom kao kad saobraćajac zaustavlja; izraz lica – napraviti bolnu grimasu pri izgovoru stiha: *da ne bude poslije joj*; brzo i jako izgovoriti riječ *pazi*, kao kad je neko zaista u iznenadnoj opasnosti i sl.).

Radna sveska. Čitanje u Radnoj svesci podrazumijeva čitanje s razumijevanjem, koje se provjerava na više načina. Na primjer, pitanjima (zadatak na strani 25) ili upoređivanjem teksta i slika (zadatak 2 na strani 37). Prilikom pisanja samostalnih tekstova (odgovori na pitanja, pisma, čestitke) treba zahtijevati da nekoliko učenika/učenica pročita napisano.

Rječnik

Dati učenicima/učenicama nalog da svako od njih pročita riječi iz rječnika koje se pominju u konkretnome tekstu. Izabirati tekst po sopstvenome nahođenju pri davanju ovoga zadatka.

Aktivnost govorenja

Udžbenik. Aktivnost govorenja se kroz Udžbenik ostvaruje korišćenjem tekstova, ilustracija i drugih pogodnih sadržaja.

Na primjer, razgovor o prijevoznim sredstvima, brojevima ili hrani može se započeti zahtjevom da učenici/učenice opišu vozila koja vide na str. 31 (po boji, veličini, da prebroje vrata, prozore, točkove. Može se postaviti pitanje tipa: *Koja od ovih sredstava koristite? Kojim prijevoznim sredstvima se dosad nijeste vozili? Ima li na slici prijevozno sredstvo kojim se nijeste dosad vozili? Koje je to sredstvo?* Vježba se može nastaviti i nalogom da dopune započete rečenice: *Automobil ima četiri..., Dva točka ima..., Autobus je veći od...* Dobro bi bilo razgovor o prijevoznim sredstvima povezivati s igračkama, jer učenici/učenice mnoga prijevozna sredstva imaju u vidu igračaka.

Prilikom učenja naziva brojeva treba aktivnosti povezati sa znanjima iz matematike. Kao vježba mogu se davati zadaci sa sabiranjem i oduzimanjem. To se može raditi kroz tekstualne zadatke ili uz nalog da učenici/učenice kažu koji se broj nalazi ispred ili iza nekoga broja (na primjer, koji se broj nalazi ispred broja 12, a koji iza njega).

Ova je cjelina zahvalna za realizovanje saradnje s lokalnom zajednicom. Ona se može ostvariti na dva načina: dovođenjem na čas policajca/policajke da govori o ponašanju u saobraćaju, funkciji semafora, pješačkoga prijelaza i sl. (što se može odraditi i van učionice, na raskrsnici) ili pak dovođenjem nutricioniste ili osobe koja se profesionalno bavi zdravom ishranom da s učenicima/učenicama razgovara o zdravoj hrani i dobrobitima takve ishrane. Ako dođe gost na čas, podsticati učenike/učenice da sami/same postavljaju pitanja.

I ako ne dovodimo gosta na čas da govori o ovim temama, na ovoj se tematici s učenicima/učenicama valja detaljnije zadržati, zbog velikoga značaja za život i razvoj svakog deteta.

Na osnovu pjesme *Semafor* i ilustracije date na strani 30, uz lekciju *Kako do škole*, razgovarati s učenicima/učenicama o tome će prelaze ulicu, na koju životinju liči pješački prijelaz, što znači zeleno svijetlo na semaforu, što znači žuto svijetlo na semaforu, kad ne smiju prelaziti ulicu i slično.

Kao neposredan povod za razgovor na temu o zdravoj hrani iskoristiti recept dat na strani 29. Na prethodnome času zamoliti učenike/učenice da donesu voće i povrće navedeno u receptu (ili unaprijed obezbijediti za sve učenike/učenice, jer su količine male) i da naprave salatu kakva je na slici. Voditi razgovor kroz pitanja tipa: *Koja su tvoja omiljena jela? Koje jelo ne voliš da jedeš? Jesi li čuo/čula za riječi „zdrava hrana“? Koja jela ubrajaš u zdravu hranu? Koje proizvode bi svrstao u zdravu hranu? Koje bi proizvode svrstao u nezdravu hranu?*

CD. Aktivnost govorenja uz audio-zapise s CD-a može se ostvarivati na više načina. Na primjer, puštiti audio-zapis jedne rečenice s CD-a uz nalog učenicima/učenicama da od nje naprave upitnu rečenicu ili da naprave novu rečenicu zamjenom neke riječi u njoj.

Radna sveska. Aktivnost se može osmisliti tako da se na času o zadacima razgovara, a onda se zapisivanje odgovora ostavi za rad kod kuće. To podrazumijeva obavezno pregledanje urađenoga na narednome času. Tom prilikom treba ukazati na učinjene greške, ispraviti ih i objasniti važnost pravilnoga rješavanja zadataka. Ako više učenika/učenica napravi istu grešku, onda na nju ukazati svim učenicima/učenicama. Osmisliti dodatna vježbanja koja će pomoći u rješavanju problema.

Smatramo da su za razgovor najpodesniji zadaci na stranama 26, 31 i 32. Na strani 26 u zadatku broj 2 od učenika/učenica se traži da napišu pismo Đeda Mrazu, govoreći mu zašto vole Novu godinu i što žele za Novu godinu. Prije izrade zadatka razgovarati s učenicima/učenicama o Đeda Mrazu (koje mu je boje odijelo, koje mu je boje brada, što on donosi deci i sl.), a zatim i o njihovim razlozima što vole Novu godinu. Izazivati učenike/učenice da navedu što više razloga, a zatim im ovaj zadatak ostaviti za rad kod kuće. To se može uraditi i kroz igru *Nastavi priču*, čiji je opis dat u spisku predloženih igara na strani 32 ovoga Priručnika.

Ilustracije se mogu iskoristiti kao efikasno sredstvo za razvijanje razgovora na zadatu temu. Na primjer, može se zahtijevati da učenici/učenice opišu decu, poklone, ukažu na karakteristične detalje na slikama. U zadatku broj 2 na strani 32 zahtijevati da prepoznaju pravu sliku tako što će ukazati na razlike među slikama.

Rječnik. Učenicima/učenicama se može dati nalog da kroz igru koriste riječi iz rječnika. Na primjer, pet učenika/učenica zadaje slovo, a ostali pronalaze riječ na to slovo u rječniku i glasno je izgovaraju. Nastavnik/nastavnica insistira da riječi budu tematski vezane za *zdravu hranu* ili *prijevozna sredstva* ili *Novu godinu*.

Aktivnost pisanja

Udžbenik. Dati učenicima/učenicama da prepišu tekstove iz Udžbenika ili njihove odabrane djelove. Taj se postupak može ostvarivati na poznatome ili nepoznatome tekstu. Treba analizirati će učenici/učenice najčešće griješe i osmisliti dodatne vježbe radi prevazilaženja problema.

Radna sveska. Pisanje je osnovna aktivnost u Radnoj svesci. Ovdje se ovladava većim brojem vještina, kakve su uvježbavanje rukopisa, pravilno pisanje brojeva, pravilno pisanje naziva škole, pravilno pisanje imena *Đeda Mraz* i *Snješko Bijelić*. Drugi zadatak na strani 26 podrazumijeva pisanje pisma, čime se razvija funkcionalna pismenost. Iako je riječ o tipu zadatka sličnom pisanju pozivnice, učešće nastavnika/nastavnice u izradi zadatka jeste neophodno jer je riječ o zadatku višega nivoa zahtjevnosti.

CD. Audio-zapisi na CD-u mogu poslužiti za sprovođenje različitih postupaka u ovladavanju vještinom pisanja. Prije svega mogu poslužiti kao materijal za diktat.

Drugi model jeste puštanje audio-zapisa rečenice uz nalog da je učenici/učenice zapišu. Audio-zapis rečenice pušta se prije njezina zapisivanja (radi upoznavanja) i nakon zapisivanja (radi provjere napisanoga). U početku puštati kraće rečenice.

Rječnik. Aktivnost pisanja sprovodi se tako što učenici/učenice prepisuju odabrane riječi iz rječnika i prave svoj tematski rječnik.

Jezički sadržaj

Fonetika. S učenicima/učenicama uvježbavati pravilan izgovor karakterističnih crnogorskih glasova u svakoj novoj riječi. Kroz pjesmu *Semafor* raditi na rečeničnoj intonaciji.

Morfologija. Morfološki je u ovoj cjelini najznačajnija kategorija brojeva. Učenicima/učenicama su dvocifreni brojevi veći od 20 sasvim novi. Stoga im treba objasniti da se desetice tvore tako što uvijek izgovorimo broj 10 i ispred njega cifru od 2 do 9 – *dva + deset*, *pet + deset*, *sedam + deset*, te da se brojevi unutar desetica grade dodavanjem cifre od 1 do 9 na deseticu – *dvadeset jedan*, *trideset šest*, *osamdeset pet*. (Na isti se način ti brojevi tvore i na albansko-me jeziku, pa se ne očekuje da imaju problema u rasporedu izgovora cifara u višecifrenome broju.)

Obratiti pažnju i na upotrebu prijedloga *u* i *na*, na primjer kroz rečenice tipa: *Salata je na stolu*. *U salati ima mnogo voća i povrća*.

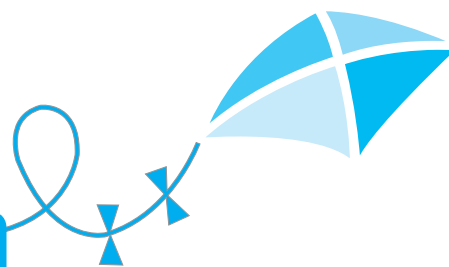
Sintaksa. Učenicima/učenicama konstantno treba ukazivati na pravilan red riječi u rečenici i pravilnu upotrebu prijedloga uz određene padeže. Na nivou sintakse u ovoj cjelini insistirati na pravilnoj upotrebi instrumentala sredstva (*putujem vozom*, *vozim se automobilom*). Pritom ne koristiti lingvističke termine (*instrumental sredstva*, *oruđnik*, *instrumental društva*, *socijativ*), već samo kroz primjere objasniti učenicima/učenicama da ne putuju s vozom, već vozom, da se ne voze s automobilom, već automobilom.

Leksikologija. U trećoj cjelini zastupljene su ove tematske cjeline: praznici, prijatelji, hrana, prijevozna sredstva, brojevi, škola. Sadržaji podrazumijevaju proširivanje vokabulara prije svega u novim tematskim oblastima (brojevi, prijevozna sredstva).

Pravopis. Sadržaji u Udžbeniku obezbjeđuju valjano ovladavanje pravopisnim pravilima. Potrebno je dozvoliti učenicima/učenicama da samostalno uočavaju zakonitosti pravilnoga pisanja. Preporučljivo je navoditi ih da sami izvode zaključke na osnovu datih primjera.

Učenik/učenica primjenjuje jezičku pravilnost u pisanju. Na ovome nivou ti se sadržaji ne imenuju, već se samo primjenjuju. U ovoj se cjelini direktno ukazuje na pravopisno pravilo koje se odnosi na pisanje naziva škole. To je sadržano u dijelu naslovljenome *Kako do škole*. Nakon što se učenicima/učenicama ukaže na pravilo koje su ranije primjenjivali, daju se vježbanja u kojima se to pravilo primjenjuje.

PRIJEDLOZI ZA IGRU

Nastavi priču

- * Cilj igre je razvijanje koncentracije, memorije i vokabulara vezanoga za Novu godinu.

Veliko odjeljenje treba podijeliti na grupe od 8 do 10 učenika/učenica. Započeti igru rečenicom poput ove: „Volim Novu godinu, jer mi dolazi sestra.“ Učenici/učenice potom jedan po jedan ponavljaju ono što su prethodnici rekli i dodaju nešto svoje. Učenike/učenice treba

ohrabrivati da im rečenice budu pravilne i da osmisle što više razloga zašto vole Novu godinu. Ne treba insistirati da prate pravilan redoslijed u ponavljanju onoga što su prethodnici rekli. To se može raditi ako se igra dvaput.

Koliko imaš godina?

- * Cilj igre je uvježbavanje čitanja i izgovaranja brojeva do 100.

Napraviti ceduljice s brojevima. Na svaku ceduljicu napisati po jedan broj. Podijeliti svim učenicima/učenicama po jednu ceduljicu. Onda postaviti pitanje: Koliko imaš godina, _____? Imenovani učenik/učenica pokaže broj napisan

na ceduljici (na primjer, 43) i izgovori ga. Potom upitati: „Izvini, nijesam čuo/čula. Koliko imaš godina?“ Umjesto učenika/učenice taj broj govori cijelo odjeljenje uglas.

Takmičenje papirnih aviona

- * Cilj igre je razumijevanje kratkih pitanja i odgovaranje na njih.

Objasniti učenicima/učenicama kako da naprave avione od iskorišćenih papira ili starih novina (kod dece treba razvijati ekološku svijest). Potom svi učenici/učenice stanu uza zid na kraju učionice. Na različitoj udaljenosti postaviti 3 predmeta i uz svaki predmet staviti 5 cedulja

s po jednim pitanjem vezanim za tematsku oblast koja se obrađuje (npr. saobraćajna sredstva), a mogu biti i opšta/lična pitanja. Svaki učenik/učenica baca avion. Kad dobaci do nekoga predmeta, dobija priliku da odgovori na jedno od pitanja koja se tu nalaze.

Rješenja zadataka iz Radne sveske

Arminovo pismo

1. a) Ana je napisala pismo.
ili Pismo je napisala Ana.
b) Pismo je za Gabrijelu.
c) Ana će doći s Majdom.
ili Ana će doći s Majdom i majkom.
d) Ana i Majda će doći za Novu godinu.
e) Ana i Majda ostaju tri dana kod Gabrijele.

Proslava u učionici

1. sok (1), hljeb (2), kifle (3), sir (4), priganice (5)

Kako do škole?

1. a) Petar ponedjeljkom u školu ide autobusom.
b) Majda srijedom u školu ide automobilom.
c) Ana utorkom u školu ide kombijem.
d) Armin četvrtkom u školu ide pješke.
e) Đani utorkom u školu ide biciklom.
2. a) Majda će automobilom ići kod babe u Kolašin. (NETAČNO);
b) Petar je putovao vozom za Bijelo Polje. (TAČNO);
c) Armin kombijem putuje u Berane. (TAČNO)
3. a) Kod ujaka smo uvijek putovali vozom.
b) Fatos je autobusom putovao na selo.
c) Tata je brodom oputovao u Ameriku.
d) Đani ide biciklom u školu.
4. a) Ana ide u Osnovnu školu „Mladost“.
b) Moj brat i sestra idu u osnovnu školu.
c) Damirov otac vozi đake do Osnovne škole „Petar Pan“.
5. Rješenje rebusa: autobus

Učimo da brojimo

1. devetnaest, trideset, sedamnaest, trideset jedan, četrdeset pet, sedamdeset, trinaest, osamdeset četiri.
2. 47, 32, 100, 93, 81, 67.
4. Provjeriti tačnost rješenja
28 – dvadeset osam
69 – šezdeset devet
99 – devedeset devet
54 – pedeset četiri
78 – sedamdeset osam
60 – šezdeset

Novogodišnja čestitka

1. a) Majda je dobila međeda.
b) Đani je dobio automobil.
c) Armin je dobio trotinet.
d) Petar je dobio voz.
2. S tekstom se podudara ilustracija broj 2.

CILJEVI KOJE TREBA OSTVARITI IZUČAVAJUĆI SADRŽAJE CJELINE

Osposobiti učenike/učenice da:

- ovladaju vještinom slušanja, čitanja, pisanja i razumijevanja kratkih i jednostavnih tekstova
- ovladaju vještinom govorenja i stvaranja kratkih i jednostavnih tekstova (ljudsko tijelo)
- ovladaju vještinom opisivanja sebe, drugova/drugarica i članova porodice
- imenuju djelove tijela i lica i pribor za higijenu
- ovladaju vještinom odgovaranja na kratka pitanja nakon slušanoga ili čitanoga teksta
- uočavaju u tekstu riječi i rečenice, čitaju ih i prepisuju, pronalaze informacije u tekstu
- razumiju kratka i jednostavna uputstva i izvršavaju ih
- razumiju značaj upotrebe izraza lijepoga ophođenja
- ovladaju pravilnom upotrebom (govor, pisanje) prošloga, sadašnjega i budućega vremena
- pravilno upotrebljavaju znake interpunkcije (tačka, upitnik, uzvičnik) na kraju rečenice
- ovladavaju gramatički pravilnim redosljedom riječi u rečenici (povezuju riječi u smislene cjeline)

SREDSTVA POTREBNA ZA RAD:

Udžbenik, Radna sveska, tabla, kreda, bojice, flomasteri, makaze, papir formata A4, stare novine.

KORELACIJA S NASTAVNIM PREDMETIMA:

Albanski jezik i književnost – izražajno čitanje pjesama; Muzička kultura – *Kad si srećan...*; Priroda i društvo – zdravlje i higijena; Likovna kultura – crtanje likova ljudi.

Četvrta cjelina donosi korelaciju s Prirodom i društvom, s tematikom koja se tiče održavanja lične higijene. Na časovima Albanskoga jezika i književnosti učenici/učenice su već na naprednijem stepenu čitanja (godinu ranije su počeli čitati i pisati), te se na ta znanja treba pozivati i pri čitanju tekstova na crnogorskome jeziku. Pri učenju djelova ljudskoga tijela pjevati s učenicima/učenicama pjesmu *Kad si srećan*.

Na početku nove cjeline

Udžbenik. Osnovna funkcija pregradne strane u Udžbeniku jeste uvođenje učenika/učenica u tematiku cjeline: ljudsko tijelo. Stranica sadrži ilustrovani tematski rječnik koji je neophodno savladati radi lakšega praćenja daljih sadržaja u ovoj cjelini. Vokabular je uveliko nov i prvi put je predložen na jednome mjestu. U datome sadržaju u sadejstvu su ilustracija i tekstualni dio koji je prati.

Tumačenju ponuđenoga sadržaja može se pristupiti na više načina. Na primjer, pokazivati djelove tijela i izgovarati njihove nazive ili pokazivati djelove tijela uz nalog da učenici/učenice govore o kojemu je dijelu riječ. Može se raditi i u parovima, jedan/jedna učenik/učenica pokazuje dio tijela, a drugi/druga odgovara o kojemu je dijelu tijela riječ.

Uvod u razgovor može predstavljati i pjesma *Kad si srećan...* ili igra fota (učenici/učenice sede u krugu; nastavnik/nastavnica vrti dugački predmet (olovka, flomaster); na koga pokaže vrh predmeta on/ona izvršava nalog – pokazuje dio tijela po svome izboru, ali koji nije niko prije pokazao). Može se organizovati i igra u kojoj

učenik/učenica daje drugu/drugarici nalog tipa: *Stoj na jednoj nozi, Takni šakom stopalo, Povuci se za uvo / nos* i slično.

Radna sveska. Početni zadatak u Radnoj svesci podrazumijeva provjeru usvojenosti vokabulara.

CD. Audio-zapis sa CD-a puštati u cilju ovladavanja pravilnim izgovorom riječi i rečenice.

Rječnik. Riječi iz rječnika se mogu tražiti i kroz igru. Na primjer, podijeliti učenike/učenice u grupe, donijeti kockicu s upisanim slovima, nastavnik/nastavnica baca kockicu, a svaka grupa pronalazi u rječniku riječ na to slovo. Nakon toga grupa od nađene riječi pravi rečenicu. Insistirati da rečenice budu potvrdne, odrične, upitne, uzvične, izjavne. Igra se može primijeniti i u drugim situacijama. Pronađene riječi treba redom ispisivati na tablu.

Napomena: U ovoj cjelini vokabular se značajno proširuje (tijelo, higijena), pa u skladu s tim treba prilagoditi aktivnosti.

Aktivnosti koje prate jezičke vještine

Aktivnost slušanja

CD. Koristiti audio-zapise s CD-a u skladu s potrebama ovladavanja vještinom slušanja.

Udžbenik. Prilikom slušanja teksta, na primjer *Čistoća je pola zdravlja* sadržaj treba puštati više puta da bi uočili/uočile što više različitih detalja. Preporučuje se puštati tekst po cjelinama – Petrove aktivnosti kad ustane, Petrove aktivnosti tokom dana, Petrove aktivnosti uveče. Aktivnost poslije slušanja podrazumijeva provjeru razumijevanja slušanoga putem pitanja koja se nalaze ispod teksta. Pitanja se mogu i samostalno osmisliti za sprovođenje te aktivnosti i postavljati učenicima/učenicama. Takav pristup trebalo bi imati uz svaki tekst.

Radna sveska. U ovoj cjelini Radna sveska ne nudi konkretan materijal za slušanje. Ipak, slušanje je i ovdje bitan segment, ali se sprovodi tako što izabrani/izabrana učenik/učenica čita

naglas svoje rješenje zadatka, a ostali/ostale provjeravaju tačnost, ukazujući na grešku ukoliko se desi. Ovaj se postupak može primijeniti na zadatku 5 na strani 36 i zadatku 3 na strani 38.

Rječnik. Aktivnost slušanja može se ostvariti na osnovu izgovora odabranih riječi iz rječnika.

Aktivnost čitanja

Udžbenik. Cilj čitanja nije samo pravilna dikcija i dobro čitanje, već provjera sposobnosti pravilne interpretacije pročitana materijala.

Za provjeru razumijevanja pročitana mogu poslužiti vježbe poput ovih: pitanja i odgovori, analiziranje značenja rečenice ako se u njoj promijeni riječ (npr. umjesto *noga* stavi se *ruka*, umjesto potvrdnoga oblika koristi se odrični oblik

glagola, umjesto *češljati kosu* upotrijebi se sintagmem *prati kosu*). Na taj način objedinjuju se dvije aktivnosti – čitanje i govorenje.

Izražajnost čitanja može se uvježbavati najviše kroz pjesmu *Đurove greške* (strana 42) ili neku drugu iz Udžbenika. Puštiti audio-zapis pjesme s CD-a kao uzor, pa dati nalog učenicima/učenicama da čitaju samo po jednu strofu. Ukazivati im na pauze poslije zareza i pauze poslije tačke.

Radna sveska. Prvi zadatak na 37. strani prije svih zahtijeva aktivnost čitanja s razumijevanjem. Da bi se pravilno nacrtala tražena slika, tekst se mora potpuno razumjeti. Stoga prije izrade zadatka treba dati nalog učenicima/učenicama da tekst pročitaju tiho, a zatim i glasno, pri čemu odgovarajućim pitanjima treba provjeriti koliko su učenici/učenicice razumjeli tekst.

Čitanje je u Radnoj svesci vezano i za zadatak 1 na strani 39 i prvi zadatak na strani 40. Učenici/učenicice moraju razumjeti značenje rečenica prije no ih uspiju dopuniti valjanom riječju (koje se u zadatku na strani 39 moraju sami/same došetiti, dok na strani 40 moraju prepoznati riječ na osnovu slike i upisati potrebni padežni oblik). Zadatak na 39. strani je dijaloški, pa se i ovđe preporučuje dijaloško čitanje rješenja.

Zadaci 5 i 6 na 36. strani i zadatak 3 na 38. strani kao osnovni cilj imaju pisanje, no i preko njih se može provjeravati čitanje, tako što se učenicima/učenicama da nalog da pročitaju tekstove koje su napisali/napisale.

Rječnik. Iz konkretnih tekstova tražiti riječi u rječniku. Takav nalog učenicima/učenicama ne mora se davati nakon rada na svakome tekstu, već se može zadati na kraju rada na kompletnoj cjelini nasumičnim izborom riječi i tekstova.

Aktivnost govorenja

Udžbenik. Realizovanje saradnje s lokalnom zajednicom preko ove cjeline može se ostvariti dovođenjem ljekara na čas. Tema razgovora bila bi zdravlje i higijena: uticaj higijene na zdravlje, kako se zaštititi od bolesti, kako voditi higijenu tokom bolesti i slično. Ljekar može održati kratko uvodno izlaganje, u nastavku insistirati i podsticati učenike/učenicice da postavljaju pitanja ljekaru.

Važnost održavanja lične higijene i zdravlja provlači se kroz cijelu cjelinu.

U tekstu *Petar kod ljekara* iznešeni su savjeti kako se ponašati u toku bolesti (piti limunadu, čaj, ležati, odmarati se, koristiti maramicu pri kašljanju). S učenicima/učenicama razgovarati kako se oni/one ponašaju kad su bolesni, što ih boli, kako se liječe... Pažnju obavezno treba skrenuti na obrazac ponašanja kad se dođe kod ljekara (ili kad se uđe u neku prostoriju kod nepoznate ili starije osobe): što se kaže pri ulasku, što pri izlasku iz prostorije, kako se starijima ne upada u riječ.

Uz lekciju *Petar kod ljekara* data je i kratka šala koja se završava poslovicom *U laži su kratke noge*. Razgovor s učenicima/učenicama o toj temi, poslije pročitana teksta, može se voditi pitanjima: *Ko razgovara s učiteljicom? Kako razgovaraju Ivica i učiteljica (ponuditi mogućnosti: u istoj su prostoriji, razgovaraju telefonom...)? Na osnovu čega zaključujemo da je Ivica pozvao učiteljicu? Što znači U laži su kratke noge?* Pretpostavlja se da učenici/učenicice neće umjeti objasniti značenje poslovice, te im se ona mora objasniti: kad neko laže, ne može pobjeći, uhvatiće ga u laži (uz objašnjenje da onaj ko ima kratke noge ne može brzo trčati).

Tekstovi *Ovo sam ja* i *Osmijeh lice krasí* donose opise likova, pri čemu se u tekstu *Ovo sam ja* govori o osobi u cjelini (visina, debljina, starost...), a u tekstu *Osmijeh lice krasí* fokus je na opisu lica. Ti tekstovi treba da posluže kao uzorak pri opisanju osoba iz učenikove/učeničine neposredne okoline (drugovi, drugarice, članovi porodice).

Tekst *Čistoća je pola zdravlja* govori o dnevnoj rutini u održavanju higijene. Komunikaciju s učenicima/učenicama započeti pitanjima: *Kad pereš zube? Što radiš kad dođeš kući iz škole? Kad se umivaš? Kad pereš kosu? Ko ti siječe nokte? Čime češljaš kosu?*

CD. Aktivnost govorenja uz audio-zapise s CD-a može se ostvarivati na više načina. Na primjer, puštiti audio-zapis jedne rečenice s CD-a uz nalog učenicima/učenicama da od nje naprave upitnu rečenicu, da naprave novu rečenicu zamjenom neke riječi u njoj.

Radna sveska. Više zadataka može poslužiti za razvijanje (raz)govora: svi zadaci na strani 36 mogu se interpretirati kroz pitanja (za prvi zadatak na strani pitanje: *Zašto su odabrali baš*

ta mjesta; za drugi zadatak pitanja su već postavljena; za treći zadatak pitati: *Đe se nalazi Lovćen? Kod koga je Marko bio na Cetinju? Ko je Marka vodio na Lovćen? Što se nalazi ispod Lovćena?*). Na ovaj način može se pristupiti i većini drugih zadataka u Radnoj svesci.

U posljednjem zadatku na strani 40 može se od učenika/učenica tražiti da imenuju sve predmete na slici, kažu čemu oni služe i/ili osmisle rečenice za svaki od njih.

Rječnik. Rječnik se može koristiti za govorenje i na ovaj način: učenicima/učenicama se može dati nalog da u rječniku traže riječi kojim se imenuju djelovi tijela i kažu koje od imenovanih djelova tijela prepoznaju kod, na primjer, psa (glava, noge, stomak), a koje pas nema (ruke, koljena, laktovi, ramena).

Aktivnost pisanja

Udžbenik

Za ostvarivanje aktivnosti pisanja na osnovu Udžbenika preporučuje se zapisivanje odgovora na pitanja navedena u poljima *Kaži mi* i *Da te pitam*.

Radna sveska. U Radnoj svesci od prvoga do posljednjega zadatka u nalogima se podrazumijeva aktivnost pisanja. Pisanjem se uvijek bava rukopis, razvija ošćaj za rečenicu, uočavaju i uvježbavaju pravopisna pravila. Učenici/učenice se osposobljavaju da razvijaju kraće tekstove.

Zadatke koje učenici/učenice rade kod kuće obavezno treba pregledati na narednome času. Tom prilikom treba ukazati na učinjene greške, ispraviti ih i objasniti važnost pravilnoga rješavanja zadataka. Osmisliti dodatna vježbanja koja će pomoći u rješavanju problema.

CD. Audio-zapisi na CD-u mogu poslužiti za sprovođenje različitih postupaka u ovladavanju vještinom pisanja.

Jedan od modela jeste puštanje audio-zapisa rečenice uz nalog da je učenici/učenice zapišu. Audio-zapis rečenice pušta se prije njezina zapisivanja (radi upoznavanja) i nakon zapisivanja (radi provjere napisanoga). U početku puštati kraće rečenice.

Rječnik. Aktivnost pisanja sprovodi se tako što učenici/učenice prepisuju odabrane riječi iz rječnika i prave svoj tematski rječnik.

Gramatički sadržaji

Fonetika. S učenicima/učenicama uvježbavati pravilan izgovor karakterističnih crnogorskih glasova u svakoj novoj riječi. Kroz pjesmu *Đurove greške* raditi na rečeničnoj intonaciji. I u dijaloškim tekstovima ukazivati na izražajnost pri čitanju, naročito kod upitnih rečenica.

Morfologija. Morfološki su u ovoj cjelini značajni oblici množine imenica sa značenjem djelova tijela. Učenicima/učenicama ukazati na to da postoji razlika između množine riječi *oko* i oblika te imenice uz broj 2 (*oči: dva oka*), tako je i za uvo (*uši: 2 uva*), lakat (*laktovi: 2 lakta*). Ostale imenice koje uče u ovoj cjelini imaju isti oblik za množinu i kad se upotrebljavaju uz broj 2.

Sintaksa. Sintaksička pravila učenici/učenice usvajaju i u ovoj cjelini, prije svega u vezi s pravilnim formiranjem rečenice kao smislene i dovršene misli.

Leksikologija. U četvrtoj cjelini zastupljene su ove tematske cjeline: moje tijelo, prijatelji, zdravlje, higijena. Tematske oblasti su uglavnom nove, te je širok i leksički fond koji treba usvojiti. Pri radu na leksici treba ukazati na suprotnosti: kratka kosa – duga kosa, tanke usne – pune usne, prava kosa – kovrdžava kosa, uska ramena – široka ramena, mali nos – veliki nos. Naročitu pažnju treba posvetiti značenju pridjeva *plav* u sintagmemu *plava kosa*. U tome pomažu ilustracije iz Udžbenika.

Pravopis. Pravopisno pravilo koje učenici/učenice trebaju usvojiti u ovoj cjelini tiče se pisanja naziva gradova i sela, što se obrađuje u dijelu pod naslovom *Ovo sam ja*. Nakon što se učenicima/učenicama ukaže na pravilo koje su ranije primjenjivali, daju se vježbanja u kojima se to pravilo primjenjuje.

PRIJEDLOZI ZA IGRU

Pantomima

* Cilj igre je učenje vokabulara i kratkih rečeničnih konstrukcija.

Izvesti učenika/učenicu pred tablu i objasniti da treba da odglumi, izvede neku aktivnost vezanu za higijenu. Ostali/ostale učenici/učenice

pogađaju što je to. Na primjer, učenik/učenica pere zube, čisti uši, siječe nokte, suši kosu peškirom ili fenom, češlja se i sl.

Blago u džungli

Za ovu igru potreban je nešto veći prostor. Najbolje je igru igrati u grupama 8–10 učenika/učenica. Jedan/jedna od njih ima ulogu tragača/tragačice. Ostali/ostale stoje u grupi tako da svojim tijelima prave džunglu: istežu noge i ruke kao da su biljke, rukama i nogama dodiruju druge oko sebe tako da se između njih ne može proći.

Određeni predmet, koji će predstavljati blago džungle, staviti u sredinu džungle.

Cilj je da izdvojeni učenik/učenica dođe do blaga u sredini džungle. To može uraditi jedino tražeći

od učenika/učenica koji tvore džunglu da pomjere određeni dio tijela. Jedan učenik/učenica može pomjeriti samo jedan dio tijela, pa tragač/tragačica mora pažljivo planirati koji će to dio tijela biti. Tragač/tragačica može doći do blaga jedino ako ne dotakne nijedan dio tijela učenika/učenica – biljaka (taj se dio kod nižega uzrasta može i zaobići).

Pošto je u pitanju traganje za blagom, treba upotrebljavati magične riječi: „molim te“, „izvini“, „hvala“. Učenici/učenice koji tvore džunglu mogu razgovarati s tragačima i odgovarati na njihove molbe.

Lančana reakcija

* Cilj igre je da učenici/učenice pravilno pročitaju uputstvo i postupe u skladu s njim. Ujedno vježbaju koncentraciju, jer čekajući svoj red, moraju pratiti sve što ostali učenici/učenice rade.

Uputstva na papirićima podijeliti svakome/svakoj učeniku/učenici. Broj uputstava uskladiti s brojem učenika/učenica u odjeljenju (izbrisati višak ili dodati nove), pri čemu uvijek na po-

sljednemu papiriću treba da stoji riječ KRAJ. Prije podjele uputstva učenicima/učenicama provjeriti da li su uputstva međusobno povezana.

 Kad nastavnik/nastavnica kaže SAD, ustani i mahni rukom.	Kad učenik/učenica stavi ruke na stomak, ustani i protegni ruke (kao kad se probudiš).
 Kad učenik/učenica ustane i mahne rukom, ustani i povij koljena.	Kad učenik/učenica protegne ruke, ustani i klimaj glavom (kao kad kažeš DA).
 Kad učenik/učenica povije koljena, ustani i pucketaj prstima.	Kad učenik/učenica klimne glavom, ustani i zapleši.
 Kad učenik/učenica pucketa prstima, ustani i potapši koljena.	Kad učenik/učenica zapleše, ustani i pomiriši šaku.
 Kad učenik/učenica potapše koljena, ustani i okreni glavu lijevo-desno (kao kad kažeš NE).	Kad učenik/učenica pomiriše šaku, ustani i dotakne šakom stopala.
 Kad učenik/učenica okrene glavu desno-lijevo, ustani i desnom šakom dotakni lijevo rame.	Kad učenik/učenica dotakne šakom stopala, ustani i lupi šakom o šaku.
 Kad učenik/učenica dotakne desnom šakom lijevo rame, ustani i namigni očima 5 puta (okreni se ukруг da svi vide da namiguješ).	Kad učenik/učenica lupi šakom o šaku, ustani i dotakni usne.
 Kad učenik/učenica namigne očima, ustani i skoči na lijevoj nozi dvaput.	Kad učenik/učenica dotakne usne, ustani i stavi ruke na ramena.
 Kad učenik/učenica skoči dvaput na svojoj lijevoj nozi, ustani i dotakni prstom nos.	Kad učenik/učenica stavi ruke na ramena, ustani i stavi prste u uši.
 Kad učenik/učenica dotakne prstom nos, ustani i povij laktove.	Kad učenik/učenica stavi prste u uši, ustani i kaži: KRAJ!
 Kad učenik/učenica povije laktove, ustani i stavi ruke na stomak.	

Rješenja zadataka iz Radne sveske

Moje tijelo

2. a) šaka, b) glava, c) noga

Petar je bolestan

1. Majdu boli glava.
Armina boli stomak.
Đanija boli rame.
Anu boli zub.
2. ruka - ruke
oko - oči
prst - prsti
rame - ramena
uvo - uši
noga - noge

Ovo sam ja

1. Ruka. Glava. Vrat. Kosa.
2. 1) Ko ima zelene oči?
2) Ko nema kratku kosu?
3) Što je Haris povrijedio?
6. Marko Milović je moj drug. Marko je za zimski raspust išao kod tetke na Cetinje. Njegov brat Nikola vodio ga je na Lovćen. Ispod Lovćena nalazi se selo Ivanova korita. Tamo dolazi mnogo dece.

Osmijeh lice krasi

2. Anton ima zelene oči. Gabrijela ima crnu kosu. Davorovi zubi su bijeli.

Čistoća je pola zdravlja

1. Marija se prije doručka umiva.
Uzme češalj i češlja kosu.
Marija: Dobar dan!
Mama: Zdravo, Marija!
Kako ti je bilo u školi?
Marija: Učiteljica me pohvalila.
A sad sam gladna.
Mama: Operi ruke pa da jedemo.
Tata: Marija, vrijeme je za spavanje.
Marija: Dobro. Idem da operem zube.
Tata: Kupili smo ti novu četkicu i pastu za zube.
2. Kad ustanem, umijem lice i očešljam kosu. Imam plavi češalj i zeleni mali peškir. Doručkujem i idem u školu. Kad dođem iz škole, operem ruke. Ruke perem sapunom. Poslije ručka čitam knjigu. Za večeru jedem jaja. Prije no odem da spavam, perem zube. Za to koristim četkicu i pastu za zube.
3. četkica, peškir, noktorez, sapun, pasta za zube, češalj i šampon.

OSMI MART KOD KUĆE

5

Peta cjelina: Udžbenik, strana 43–50, i Radna sveska, strana 41–48.

CILJEVI KOJE TREBA OSTVARITI IZUČAVAJUĆI SADRŽAJE CJELINE

Osposobiti učenike/učenice da:

- ovladaju vještinom slušanja, čitanja, pisanja i razumijevanja kratkih i jednostavnih tekstova
- ovladaju vještinom govorenja i stvaranja kratkih i jednostavnih tekstova (Osmi mart, prostorije u kući)
- razumiju kratka i jednostavna pitanja, postavljaju ih i odgovaraju na njih
- ovladaju vještinom vođenja kraćega razgovora po modelu
- imenuju prostorije u kući i prostor oko kuće i opisuju ih
- umiju napisati čestitku za Osmi mart
- razumiju kratka i jednostavna uputstva i izvršavaju ih
- razumiju značaj upotrebe izraza lijepoga ophođenja
- ovladaju pravilnom upotrebom (govor, pisanje) prošloga, sadašnjega i budućega vremena
- pravilno upotrebljavaju znake interpunkcije (tačka, upitnik, uzvičnik) na kraju rečenice
- pravilno upotrebljavaju veliko slovo (Osmi mart, 8. mart, Dan žena)
- ovladavaju gramatički pravilnim redoslijedom riječi u rečenici (povezuju riječi u smislene cjeline)

SREDSTVA POTREBNA ZA RAD:

Udžbenik, Radna sveska, tabla, kreda, bojice, flomasteri, lijepak, makaze, papir formata A4.

KORELACIJA S NASTAVNIM PREDMETIMA:

Albanski jezik i književnost – poezija o majci; Muzička kultura – J. M. Bogojević, V. F. Bogičević – Majka (Čarolija muzike 2); Priroda i društvo – praznici, prostorije u kući/stanu; Likovna kultura – crtanje čestitke za 8. mart i prostorija u kući.

Korelacije su i u petoj cjelini brojne. Osmomartovska tematika omogućava korelaciju s nastavom maternjega jezika preko poezije o majkama i posvećene majkama. Na časovima Prirode i društva još od prvoga razreda učenici/učenice uče da imenuju prostorije u kući/stanu i da prepoznaju njihovu namjenu, što je tema drugoga dijela ove cjeline. Iz Prirode i društva učili su i o očuvanju okoline u kojoj žive, na što obavezno treba skrenuti pažnju i pri radu na ovoj cjelini.

Na početku nove cjeline

Udžbenik. Pregradnom stranom učenici/učenicice se uvode u tematiku koja će se obrađivati u ovoj cjelini: Dan žena i prostorije u kući/stanu.

Razgovor se može započeti analizom ilustracije, koja je tematski povezana s tekstem. Postaviti pitanja tipa: *Koga prepoznaješ na slici?* (Ne očekuje se da učenici/učenicice znaju ko su Balša i Ibrica, jer su to novi likovi, pa im se može pomoći pitanjima: *Koliko dece vidiš na slici? Koliko ima dječaka?*) *Đe su deca?* (Ako ne znaju odgovoriti, navesti ih na odgovor dodatnim pitanjima: *Jesu li u školi? Jesu li u parku? Jesu li u knjižari? Jesu li u kući?*).

Puštitu učenicima/učenicama audio-zapis teksta s CD-a. Nakon slušanja dati nalog da tekst čitaju po ulogama. Nakon čitanja teksta razgovarati o tekstu pomoću pitanja: *Ko je na slici? Ko su Ibrica, Majda i Balša? Što su Balša i Ibrica Majdi? Kome su deca kupila poklon? Zašto su kupili poklon majci? Što su deca uradila prije no su majci dala poklon?*

Radna sveska. Pregradnu stranu u Udžbeniku prati jedan zadatak u Radnoj svesci. U pitanju je lavirint koji učenici/učenicice trebaju riješiti da bi saznali i odgovorili što su glavni likovi kupi-

li majci za Osmi mart. Zadatak nije zahtjevan, nema novoga vokabulara, te ga učenici/učenicice mogu uraditi samostalno.

CD. Slušanjem audio-zapisa s CD-a i ponavljanjem odslušanoga teksta učenici/učenicice uče pravilan izgovor glasova, riječi, rečenica, akcenta i intonacije.

Rječnik. U ovoj cjelini učenici/učenicice sami/same pronalaze riječi u rječniku. Učenici/učenicice se mogu podijeliti u manje grupe koje će kod kuće u novinama ili časopisima pronalaziti fotografije prostorija u kući, imenovati prostorije s fotografije i pripisati im po dvije osobine koje se vide na fotografijama.

Napomena: Oblast prostorija i namještaja u kući i dvorišta učenicima/učenicama je dosad nepoznata, te im je i vokabular koji treba usvojiti nov. Preporučuje se da se rad na rječniku fokusira na ovu tematsku oblast.

Aktivnosti koje prate jezičke vještine

Aktivnost slušanja

CD. Upotreba audio-zapisa s CD-a u ovladavanju ovom vještinom ranije je opisana.

Udžbenik. Pri slušanju naziva prostorija u kući od učenika/učenica treba zahtijevati da na ilustraciji u Udžbeniku pokažu prostoriju čiji naziv čuju. Ako ne znaju odgovor, pokazati im i objasniti koja je prostorija bila u pitanju.

Radna sveska. Aktivnost slušanja može se ostvariti čitanjem zadataka naglas nakon čega slijedi njihova izrada.

Rječnik. Aktivnost slušanja može se ostvariti na osnovu izgovora odabranih riječi iz rječnika ili puštanjem audio-zapisa. Na primjer, čitanjem riječi koje počinju istim slovom.

Aktivnost čitanja

Udžbenik. U Udžbeniku u ovoj cjelini ima 6 tekstova: 2 dijaloška, 2 prozna, jedno pismo i jedna pjesma. Preporučuje se da se dijaloški tekstovi čitaju po ulogama, a pjesma po strofama. Tako će najviše učenika/učenica biti uključeno u čitanje u toku jednoga časa.

S obzirom na fonološki (i u manjoj mjeri morfološki) karakter pravopisa crnogorskoga jezika, samo čitanje uči se veoma lako, te na ovome nivou učenici/učenicice bi trebali imati teškoća u procesu čitanja. Stoga više vremena treba posvećivati čitanju s razumijevanjem, pri čemu se razumijevanje provjerava već navođenim metodama.

Tehnikom izražajnoga čitanja učenik/učenica najbolje ovladava čitanjem dijaloških tekstova i pjesama (*Kako se može štedjeti mama*). Puštiti audio-zapise tih tekstova s CD-a kao uzor, pa dati nalog učenicima/učenicama da čitaju po ulogama (prozni tekst) ili po strofama (pjesma). Ukazivati im na pauze: kraće pauze poslije zarez a i nešto duže poslije tačke. Ne treba skretati pažnju na pojmove stih i strofa. U albanskome za strofu postoji vrlo slična riječ, pa će je učenici/učenice lako shvatiti, stih se može objasniti kao red u pjesmi.

Radna sveska. Radna sveska donosi različite tipove zadataka: odgovori na pitanja, opisivanje slike kratkom rečenicom, pisanje čestitke, prepisivanje teksta uz otklanjanje grešaka u njemu, upisivanje riječi na osnovu slike, provjera razumijevanja slušanoga, dopunjavanje rečenica odgovarajućom riječju, pravljenje upitnih rečenica od izjavnih, pronalaženje riječi u osmosmjerci. Da bi se pravilno uradili zadaci, potrebno je naloge čitati s razumijevanjem. Najveću ulogu čitanje ima u zadacima pod brojem 1 na stranama 45 i 47.

Pored toga čitanja učenicima/učenicama treba davati naloge da čitaju tekstove i/ili rečenice koje su sami/same napisali/napisale.

Na strani 48 nalazi se zadatak koji zahtijeva posebnu vrstu čitanja: čitanje tabele. To spada u teže aktivnosti na ovome uzrastu, te učenicima/učenicama treba pomagati prilikom rješavanja takvih zadataka.

Rječnik. Rad na rječniku može se voditi u dvije faze jer su i tekstovi u ovoj cjelini tematski i formalno podijeljeni. Prva tri teksta odnose se na Osmi mart i nakon njih se može provjeravati usvojenost novih riječi iz te oblasti. Naredni tekstovi tiču se prostorija u kući/stanu i okruženja kuće, te se leksički fond vezan za tu tematiku provjerava nakon završetka rada na cijeloj cjelini.

Aktivnost govorenja

Udžbenik. O Osmome martu, majkama, učiteljicama, tetkama i odnosu prema njima govori se uz tekstove *Iznenadjenje za majku*, *Mami na dar* i *Kako se može štedjeti mama*. Postavljati pitanja poput ovih: *Pomažeš li roditeljima u kući? Kako to činiš? Kome čestitaš Osmi mart? Kako čestitaš Dan žena? Što im poklanjaš? Što ti kažu majka ili učiteljica kad im daš poklon?*

Tekstovi *Ovđe živim*, *Ručamo i družimo se* i *Sredi svoju sobu* govore o prostorijama u stanu/kući: čemu služe, kako ih prepoznati, što se u njima radi i kako treba održavati higijenu prostorija (posljednje se može povezati s pomaganjem roditeljima). O svemu tome može se razgovarati i na osnovu ličnih iskustava i doživljaja i na osnovu tekstova. Komunikaciju s učenicima/učenicama voditi pitanjima: *Što radiš u dnevnoj sobi? Kako izgleda soba u kojoj spavaš? Koliko kreveta ima u spavaćoj sobi? Što radiš u trpezariji? Ko najviše vremena provodi u kuhinji u tvojoj kući? Ko sprema kuću? Kako održavaš svoje stvari u kući?* U postavljanju ovih pitanja voditi računa da nemaju svi učenici/učenice velike stanove s mnogo soba (i radnu sobu i dječiju sobu i trpezariju...).

Tekst *Oko moje kuće* govori o neposrednome prostoru izvan kuće: dvorištu, garaži, balkonu... Mnogi žive u stanovima, pa se razgovor može proširiti na igralište ispred zgrade ili u parku i aktivnosti učenika/učenica u tome prostoru. Poseban razgovor može se voditi o kulturi održavanja higijene u kući i na otvorenome prostoru (ako ne bi bacio/bacila omot od čokolade na tepih, zašto ga baciti na ulicu).

Ilustracije treba što češće koristiti za aktivnost govorenja. One se nikad apsolutno ne preklapaju s tekstom. Neka daju samo detalj onoga o čemu se u tekstu govori, a nekad ga prevazilaze i daju više detalja no sam tekst. Stoga učenike/učenice treba navoditi da što više komentarišu ilustracije i izvode zaključke o situaciji u kojoj su prikazani likovi.

CD. Aktivnost govorenja uz audio-zapise s CD-a može se ostvarivati na više načina. Na primjer, iz teksta *Ručamo i družimo se* puštiti rečenicu: *Đani živi u zgradi blizu Petrove kuće*. Od učenika/učenice se očekuje da navede rečenicu poput ovih: *Ja živim u kući. Ja živim u zgradi. Ja živim u kući/zgradi blizu škole* (ili blizu nekoga od učenika/učenica). Rečenica: *Svi su zajedno ručali u trpezariji* može poslužiti za pravljenje rečenica: *Svi zajedno ručamo u trpezariji. Svi zajedno ručamo u kuhinji. Svi zajedno ručamo u dnevnoj sobi...* Pri takvome zadatku učenicima/učenicama će biti potrebna pomoć, pa se nakon odslušane rečenice mogu postavljati pitanja: *Đe ti živiš? Živiš li u kući/zgradi? Đe je tvoja kuća/zgrada? Đe vi ručate?*

Radna sveska. Zadaci iz Radne sveske za ovladavanje aktivnošću govorenja mogu se iskoristiti tako što se postavljaju dodatna pitanja na osnovu tekstova i ilustracija. Na primjer, uz

zadatak 1 sa strane 41 dati nalog da opišu poklone po boji i veličini; ili uz zadatak 1 na strani 45 da za ponuđeni netačan odgovor navedu tačan; ili uz zadatak 1 na strani 48 postaviti pitanje zašto misle da odabrana riječ ne pripada nizu, tj. na što se odnosi ta riječ, a na što ostale riječi u nizu.

Rječnik. Izgovarati nazive prostorija i učenicima/učenicama dati nalog da te pojmove traže u rječniku.

Aktivnost pisanja

Udžbenik. Za ostvarivanje aktivnosti pisanja na osnovu Udžbenika preporučuje se zapisivati odgovore na pitanja navedena u poljima *Kaži mi i Da te pitam*. Može im se zadati i da prepisu pjesmu *Kako se može štedjeti mama*.

Radna sveska. Svi zadaci u Radnoj svesci oslanjaju se na pisanje: od pojedinačne riječi preko rečenica do kratkih tekstova.

Drugi zadatak na strani 43 donosi pravopisnu problematiku, pisanje maloga i velikoga slova. Njime se provjerava nivo ovladanosti pravopisnim pravilima (veliko slovo na početku rečenice, u ličnim imenima, nazivima praznika). U ostalim zadacima većinom se teži funkcionalnoj pismenosti i provjeravanju razumijevanja odnosa u tekstu.

CD. Audio-zapisi na CD-u koriste se kao materijal za diktat.

Rječnik. Aktivnost pisanja sprovodi se tako što učenici/učenicice prepisuju odabrane riječi iz rječnika i prave tematski rječnik.

Gramatički sadržaji

Fonetika. Kao i u svakoj cjelini, fonetski elementi podrazumijevaju rad na pravilnome izgovoru karakterističkih glasova i konsonantskih grupa, pravilnome akcentu riječi i rečeničnoj intonaciji.

Morfologija. U ovoj cjelini nema posebnih morfoloških specifičnosti. Insistirati na pravilnim padežnim oblicima (što se traži i u zadatku 2 na 46. strani Radne sveske).

Sintaksa. Sintaksička pravila učenici/učenicice usvajaju i u ovoj cjelini, prije svega u vezi s pravilnim formiranjem rečenice. I dalje treba skretati pažnju učenicima/učenicama na pravilnu upotrebu prijedloga *u* i *na* (*na balkonu, u trpezariji*).

Leksikologija. Kako se vidi i iz naslova ove cjeline, u njoj su zastupljene dvije glavne oblasti: Osmi mart i prostorije u kući/stanu i oko kuće. Pored njih djelimično se obrađuje i porodica i namještaj u kući/stanu. Osim porodice, tri pomenute oblasti potpuno su nove učenicima/učenicama, te na rječniku treba više raditi. Skrenuti učenicima/učenicama pažnju na razliku u značenju između riječi *televizor* (uređaj, predmet) i *televizija* (kanali, program koji se gleda), televizor se može popravljati, pomjerati i sl, a televizija se gleda.

Pravopis. U ovoj cjelini učenici/učenicice treba da ovladaju pravilnim pisanjem naziva praznika, konkretno Osmoga marta, tj. Dana žena. Primjeri za to pravilo nalaze se u prvim dvama tekstovima (*Iznenadjenje za majku* i *Mami na dar*), na osnovu kojih treba tražiti od učenika/učenica da sami/same izvedu pravopisno pravilo. Samo pravilo napisano je na 45. strani. Učenicima/učenicama treba objasniti da se ovaj praznik može napisati na tri načina: prema datumu (brojem: 8. mart, i slovima: Osmi mart) i opisno (Dan žena). Uvježbati sva tri načina pisanja kroz primjere.

PRIJEDLOZI ZA IGRU

Igra uloga

- * Cilj igre je razvijanje sposobnosti komunikacije na crnogorskome jeziku.

Učenici/učenice u paru ili u manjim grupama izlaze ispred table i simuliraju razgovor kakav imaju kad nekome čestitaju 8. mart.

Skrivalica

- * Cilj igre je uvježbavanje vokabulara u vezi s prostorijama i namještajem, kao i provjeravanja upotrebe prijedloga.

Formirati grupe od 4 učenika/učenice. Potom po jednome članu svakoga tima dati ceduljicu s rečenicom u kojoj piše nešto poput ovoga: *Vidim knjigu/olovku/bojicu/loptu/gumicu... na stolu/ispod stola/ispod kreveta/na krevetu/na polici/na kompjuteru... u dnevnoj sobi/u spavaćoj sobi /u kuhinji/u trpezariji/na balkonu...* Dati nalog

ostalim članovima/članicama grupe da pogode će je knjiga, olovka, bojica, lopta, gumica ili koji već predmet. Naglasiti da treba da pogode u kojoj se prostoriji nalazi i će se tačno nalazi u toj prostoriji. Učenici/učenice postavljaju pitanja: *Je li to u...* dok ne dođu do odgovora.

Iks-oks

- * Cilj igre je provjera vokabulara i razvijanje sposobnosti za davanje odgovora na pitanja.

Pripremiti spisak pitanja tematski vezanih 8. mart ili prostorije / namještaj u kući/stanu. Učenike/učenice podijeliti u dvije grupe. Ako je odjeljenje veće, podijeli se na više grupa pa igraju dvije po dvije. Jedna grupa bude O (oks), druga X (iks).

Na tablu nacrtati shemu 3 x 3 polja. Postaviti pitanje. Grupa koja tačno odgovori na postavljeno pitanje stiče pravo da upiše svoj znak u tabelu. Grupa koja prva spoji 3 X ili 3 O – pobjeđuje.

Rješenja zadataka iz Radne sveske

Iznenadjenje za majku

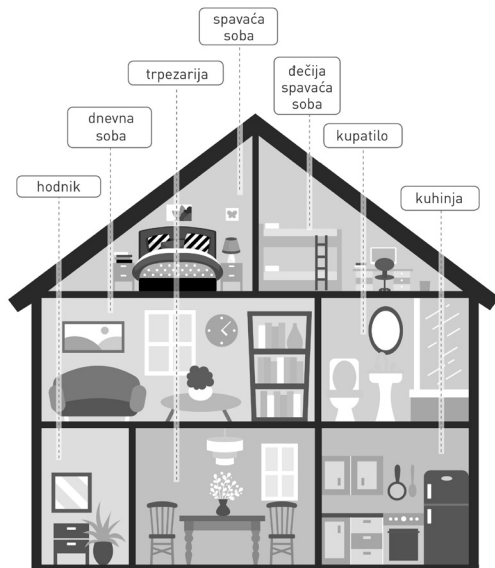
1. Ana je majci poklonila knjigu za 8. mart.
Đani je majci poklonio cvijet za 8. mart.
Petar je majci poklonio čestitku za 8. mart.
Armin je majci poklonio čokoladu za 8. mart.

Kako se može štedjeti mama

2. Draga učiteljice Emina, srećan Osmi mart! Želim da uvijek budete srećni i znajte da ste za mene najbolja učiteljica. Klara

Ovđe živim

1.

Ručamo i družimo se

1. 1) Netačno
2) Netačno
3) Tačno
4) Netačno
5) Tačno
6) Tačno
7) Tačno

2. 1) Što si kupio majci?
2) Što je na stolu?
3) Ko je popravio televizor?
4) Ko je u kupatilu?
5) Što je dobio Marko?
3. 1) Tata kuva kafu u kuhinji.
2) Moja porodica ruča u trpezariji.
3) Majda pere zube u kupatilu.
4) Cipele su nam u hodniku.
5) Moj brat spava u spavaćoj sobi.

Sredi svoju sobu

1. 1) Danilovoj majci je rođendan.
2) Danilo je spremio svoju sobu (i usisao sve prostorije u kući).
3) Njegove sestre su napravile čokoladnu tortu i očistile prašinu. Njegova starija sestra Sanja spremila je čokoladnu tortu. Mlađa sestra Maja je očistila prašinu u dnevnom boravku i trpezariji.
4) Tata je majci kupio cvijeće.

Oko moje kuće

1. a) garaža b) balkon c) dvorište
2. Đani gleda televiziju u dnevnoj sobi.
Ana se igra sa psom u dvorištu.
Petar popravlja biciklo u garaži.
Armin jede krušku u trpezariji.
Majda čita knjigu na balkonu.

KAKO VRIJEME KAŽE

Šesta cjelina: Udžbenik, strana 51–58, i Radna sveska, strana 49–56.

6

CILJEVI KOJE TREBA OSTVARITI IZUČAVAJUĆI SADRŽAJE CJELINE

Osposobiti učenike/učenice da:

- ovladaju vještinom slušanja i razumijevanja kratkih i jednostavnih tekstova
- ovladaju vještinom govorenja i stvaranja kratkih i jednostavnih tekstova (godišnja doba, mjeseci u godini, odjeća i obuća)
- razumiju kratka i jednostavna pitanja, postavljaju ih i odgovaraju na njih
- ovladaju vještinom vođenja kraćega razgovora po modelu
- razumiju kratka i jednostavna uputstva i izvršavaju ih
- razumiju značaj upotrebe izraza lijepoga ophođenja
- pravilno upotrebljavaju znake interpunkcije (tačka, upitnik, uzvičnik) na kraju rečenice
- ovladavaju gramatički pravilnim redosljedom riječi u rečenici (povezuju riječi u smislene cjeline)
- recituju pjesmu

SREDSTVA POTREBNA ZA RAD:

Udžbenik, Radna sveska, tabla, kreda, bojice, flomasteri, makaze, papir formata A4.

KORELACIJA S NASTAVNIM PREDMETIMA:

Albanski jezik i književnost – poezija o godišnjim dobima; Muzička kultura – zapisi br 6, 7 14 i 16 s CD-a *Čarolija muzike 1*; Priroda i društvo – godišnja doba; Likovna kultura – crtanje na temu godišnjih doba i promjena u prirodi.

Tematski je ovo poglavlje izuzetno pogodno za korelacije s Prirodom i društvom, budući da se osnovna znanja o promjenama u prirodi (godišnja doba) izučavaju upravo iz toga predmeta. Iz Prirode i društva učili su i o očuvanju životne sredine u kojoj žive, na što obavezno treba skrenuti pažnju i pri radu na ovoj cjelini.

Na početku nove cjeline

Udžbenik. Kratke stihovane poruke i ilustracije na pregradnoj strani nose informacije o osnovnim tematskim oblastima kojima se bavi ova cjelina: godišnja doba i garderoba.

Godišnja doba nijesu bila predmet konkretne cjeline u prethodnim razredima, iako su posredno pominjana (naročito je obrađivana zima u okviru novogodišnje tematike). Stoga razgovor treba voditi postupno: tražiti od učenika/učenica da opišu što vide na ilustracijama (*Koje je godišnje doba prikazano na slici 1, 2, 3 i 4? Koje su boje proljeća/ljeta/zime/jesen? Kad pada više kiše: u jesen ili u ljeto? Kad ima više sunca: u zimu ili u proljeće?*) Dalji tok razgovora usmjeriti pitanjima vezanim za način oblačenja u godišnjim dobima. Na pitanja: *Kako se oblačiš u jesen? Što nosiš zimi? Koju garderobu nosiš u proljeće? Kako se oblačiš u ljeto?* Treba očekivati najraznovrsnije odgovore. To je prilika da se u razgovor uključi najveći broj prisutnih.

U nastavku pročitati stihove. Nakon toga postaviti pitanja: *Koji vam se stihovi najviše dopadaju? Zašto ti se dopadaju baš ti stihovi?* Odgovori su raznovrsni, u nekim slučajevima i neočekivani. Sve je to u cilju podsticanja razvoja vještina slušanja, čitanja, govorenja.

Radna sveska. Dva zadatka u Radnoj svesci na strani 49 tiču se godišnjih doba. U prvome zadatku treba odgovoriti na opšta pitanja o godišnjim dobima. Preporučujemo da se, prije izrade zadataka, povede razgovor: *Koje godišnje doba dolazi prije proljeća? Koje godišnje doba dolazi poslije ljeta? U koje godišnje doba idemo u školu u prirodi? U koje godišnje doba ima najviše sunca?* Nakon toga učenici/učenice rade zadatak.

Drugi zadatak odnosi se na pisanje o ličnome doživljaju. Izradi zadatak može prethoditi razgovor s učenicima/učenicama tokom kojega će navoditi razloge zašto vole neko godišnje doba. Nakon toga slijedi njihovo samostalno pisanje odgovora.

CD. Učenici/učenice slušaju audio-zapise tekstualnih sadržaja ove strane.

Rječnik. Nepoznate riječi učenici/učenice sami/same pronalaze u rječniku. Svako od njih čita po jednu riječ. Može im se dati i nalog da traže riječi koje se odnose samo na godišnja doba ili samo na odjeću.

Aktivnosti koje prate jezičke vještine

Aktivnost slušanja

CD. Sadržaj audio-zapisa na CD-u čine tekstovi koji se nalaze u udžbeniku, ali i jedan tekst za rad u Radnoj svesci. U pitanju je tekst *Stiglo je proljeće*, koji će poslužiti kao diktat. Diktatu prethodi slušanje audio-zapisa teksta (po procjeni – jedno ili dva slušanja).

Uz ovaj CD predlažemo i audio-zapise br. 6, 7, 14 i 16 s CD-a *Čarolija muzike 1*. Na njima se čuje grmljavina, škripa snijega, padanje kiše i huk vjetra. Pored prepoznavanja zvukova treba dati dodatni nalog učenicima/učenicama da naprave rečenicu, kažu o kojem je godišnjemu dobu riječ ili što slično.

Uz tekst *Ne zaboravi kišobran* može se pročitati i brojalica *Dedov kišobran*:
Pada kiša, kap, kap, kap,
a moj dedo nosi štap.
Juče bio sunčan dan,
on ponio kišobran.

Udžbenik. Svi tekstovi snimljeni su na CD. Prvo slušanje uvijek mora obuhvatiti cijeli tekst, dok naredna slušanja mogu biti parcijalna, uz ukazivanje da učenici/učenice obrate pažnju na konkretne detalje, na primjer na izgled lika, opis prostora, karakterističnu riječ, informaciju, podatak.

Radna sveska. Na strani 52 u Radnoj svesci nalazi se prostor za diktat. U pitanju je tekst koji je učenik napisao o proljeću na času Crnogorskoga jezika. Učenicima/učenicama treba objasniti situaciju, što tekst predstavlja i zatim im puštiti tekst s CD-a. Poslije diktata treba razgovarati o tekstu da bi se videlo koliko su razumjeli/razumjele tekst.

Rječnik. Aktivnost slušanja može se ostvariti na osnovu izgovora odabranih riječi iz rječnika.

Aktivnost čitanja

Udžbenik. Tekstovi u ovoj cjelini uglavnom su u formi dijaloga. Tri su neposredna razgovora koje vode glavni junaci Udžbenika s članovima porodice (*Ne zaboravi kišobran*, *Čizma glavu čuva* i *Na ljetovanju*), a jedan je telefonski razgovor koji vodi Majdina majka sa službenicom Dječijega saveza (*Od januara do decembra*). Dijaloške tekstove, kao i u prethodnim poglavljima, treba čitati po ulogama.

Najmanje materijala za čitanje nude strane 51, 56 i 57 (*Godišnja doba* i *Oblačim se kako vrijeme kaže*). Razumijevanje pročitanaoga provjeravati razgovorom o pročitanoome tekstu, prepoznavanjem tačnih i netačnih konstatacija i dopunjavanjem izgovorenih rečenica.

Radna sveska. Od raznovrsnih zadataka u Radnoj svesci za čitanje najviše materijala nude zadaci na strani 51 (razumijevanje pročitanaoga provjerava se dvostruko: ispunjavanjem tabele i odgovorom na pitanja) i na strani 55 (ukrštenica se ne može riješiti ukoliko se pitanja ne pročitaju s razumijevanjem). Za čitanje mogu poslužiti i drugi tekstovi, prije svega diktat na strani 52 (pošto zapišu diktirani tekst, može se dati nalog da pročitaju napisano) i tekstovi koje su učenici/učenice napisali/napisale samostalno (strane 50 i 53). Ako se zadatak 1 na strani 54 ne pročita i ne razumije ispravno, neće se moći ni nacrtati odgovarajući crtež.

Rječnik. Zadati učenicima/učenicama da čitaju riječi koje označavaju garderobu koja se nosi u određeno godišnje doba.

Aktivnost govorenja

Kao sredstvo za ostvarivanje aktivnosti govorenja koriste se sadržaji iz Udžbenika, Radne sveske, CD-a, dječijih novina, školskih časopisa, knjiga, događaji iz iskustva učenika/učenica, situacije na času.

Udžbenik. Govorenje se ostvaruje uglavnom kroz razgovor o tekstu i ilustracijama te o ličnim iskustvima, doživljajima i razmišljanjima o temama obrađenim u tekstovima.

U ovoj cjelini tekstove nije lako odvojiti po tematskim oblastima jer se one uglavnom prepliću. Jesen, zima, proljeće i ljetovanje objašnjavaju se kao godišnja doba, kroz promjene u prirodi, ali i kroz garderobu koja ih karakteriše, tj. koja je

tim vremenskim promjenama uzrokovana. To se nazire već u rečenicama datim na pregradnoj strani, a takva je situacija i u tekstovima *Ne zaboravi kišobran* (jesen), *Čizma glavu čuva* (zima), *Slavlje* (proljeće) i *Na ljetovanju* (ljetovanje). *Oblačim se kako vrijeme kaže* donosi obrnutu perspektivu, o garderobi se govori kroz prizmu godišnjih doba. *Ljetovanje na Veruši* govori o mjesecima u godini.

Osim pitanja vezanih za tekst, za razgovor s učenicima/učenicama mogu poslužiti i pitanja koja zahtijevaju iznošenje sopstvenih razmišljanja o godišnjim dobima: *Koje godišnje doba voliš najviše? Zašto voliš to godišnje doba? Navedi jednu promjenu koja se dešava na biljkama u tvom omiljenom godišnjem dobu. Navedi jedan posao koji se obavlja u tvom omiljenom godišnjem dobu. Koje je godišnje doba kad počinje školska godina? U kojem godišnjem dobu ideš najkraće u školu? U kojem godišnjem dobu je tvoj omiljeni praznik? U koje se godišnje doba završava školska godina?* Ponuđena pitanja ne moraju biti sva zastupljena u razgovoru.

U tekstu *Čizma glavu čuva* treba objasniti značenje poslovice u naslovu. Razgovarati s učenicima/učenicama o odjeći i obući, što se nosi na glavi, a što na nogama, dok se dođe do zaključka da tople noge čuvaju zdravlje, da nos neće curiti, neće biti kašlja i grlobolje ako su na nogama tople čizme.

Tekst *Od januara do decembra* predstavlja telefonski razgovor. Na osnovu ovoga razgovora treba dati nalog učenicima/učenicama da osmisle i izvedu razgovor o zadatoj temi s drugom/drugaricom ili sa starijom osobom. Pritom naglasiti da je važno razgovor započeti i završiti izrazima lijepoga ophođenja.

I u ovoj cjelini ilustracije treba koristiti kao povod za govorenje. Opisujući ilustracije, učenici/učenice uvježbavaju samostalan govor.

CD. Aktivnost govorenja uz audio-zapise s CD-a može se ostvarivati na više načina. Može se odabrati rečenica iz teksta i dati nalog da se nastavi priča, tj. osmisli njezin nastavak. Na primjer, iz teksta *Na ljetovanju* može se uzeti početna rečenica (*Đanijeva porodica ove godine ljetuje u Ulcinju*). U nastavku učenici/učenice po svome nahodjenju kazuju priču. Može se puštiti i završna rečenica (*Hajde, vodim vas na sladoled.*), da učenici/učenice osmišljavaju nastavak priče koji nije direktno vezan s pročitanim tekstom.

Radna sveska. Na strani 50 učenici/učenice trebaju opisati ilustraciju koja ima mnogo detalja. Dato im je nekoliko pitanja kao pomoć u pisanju. No tim se pitanjima ne iscrpljuje sve na ilustraciji. Zato se o detaljima može više razgovarati pomoću pitanja *Kako su obučeni nacrtani likovi? Kako izgledaju?* i sl.). U tome zadatku treba navesti učenike/učenice da prepoznaju da su na slici Armin i Džemal s porodicom. (svi su se ranije pojavljivali u tekstovima).

Na strani 53 postoji zadatak koji zahtijeva opisivanje situacije na slici. Njega ne prate smjernice za pisanje. Potrebno je prije početka pisanja napraviti razgovor, kojim će se obuhvatiti više pojedinosti s ilustracije.

Rječnik. Izgovarati nazive godišnjih doba, mjeseci u godini i garderobe i učenicima/učenicama dati nalog da te riječi traže u rječniku.

Aktivnost pisanja

Udžbenik. Za ostvarivanje aktivnosti pisanja na osnovu Udžbenika preporučuje se zapisivanje odgovora na pitanja iz polja *Kaži mi* i *Da te pitam*. Može se zadati i prepisivanje rečenica s pregradne strane.

Radna sveska. I u posljednjoj cjelini Radna sveska prije svega zahtijeva pisanje. Izuzetak je jedino 1. zadatak na strani 54, u kome se ništa ne piše. U zadatku 2 na 54. strani treba upisati samo pojedinačna slova. I u tome zadatku i u većini ostalih zadataka treba pisati pojedinačne rečenice (u vidu odgovora na pitanja). Čak tri zadatka podrazumijevaju pisanje dužih tekstova: diktat na strani 52 te manje ili više samostalno opisivanje ilustracija na stranama 50 i 53. U diktatu treba pažljivo pratiti rečeničnu intonaciju i praviti pauze da učenici/učenice znaju *đe* su tačke i *đe* su zarezi.

CD. Audio-zapisi na CD-u koriste se kao materijal za diktat (Radna sveska, str. 52).

Rječnik. Aktivnost pisanja sprovodi se tako što učenici/učenice prepisuju odabrane riječi iz rječnika i prave tematski rječnik.

Gramatički sadržaji

Fonetika. Kao i u svakoj cjelini, fonetski elementi podrazumijevaju rad na pravilnome izgovoru karakterističkih glasova i konsonantskih grupa, pravilnome akcentu riječi i rečeničnoj intonaciji.

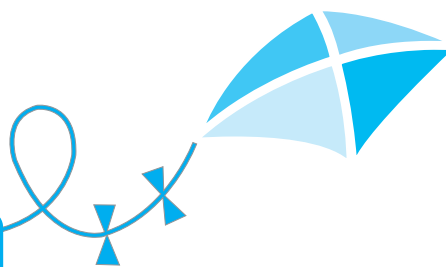
Morfologija. U ovoj cjelini nema morfoloških specifičnosti na koje treba obratiti naročitu pažnju.

Sintaksa. Sintaksička pravila učenici/učenice usvajaju i u ovoj cjelini, prije svega u vezi s pravilnim formiranjem rečenice. Vladaju kratkom i jednostavnom rečenicom, razumiju njezino ustrojstvo i poruku. Rečenicu doživljavaju kao smislenu i dovršenu cjelinu.

Leksikologija. Posljednja cjelina donosi tri nove tematske oblasti: godišnja doba, mjeseci u godini i odjeća i obuća. Te se oblasti ne interpretiraju pojedinačno već se prepliću kroz tekstove. Ipak, one su jasno razgraničene pod naslovima *Godišnja doba* (proljeće, ljeto, jesen, zima), *Oblačim se kako vrijeme kaže* i *Ljetovanje na Veruši*.

Pravopis. U ovoj cjelini nema nove pravopisne tematike. Ukazati na to da se imena mjeseci i godišnjih doba pišu malim početnim slovom. Može se objasniti da je u tekstu *Na ljetovanju Velika plaža* napisana velikim početnim slovom jer se tako ta plaža zove.

PRIJEDLOZI ZA IGRU

Modna pista

✱ Cilj igre je provjera vokabulara i uvježbavanje konstruisanja rečenice.

Izvoditi učenike i učenice jedno po jedno ispred table. Svako od njih ima zadatak da kaže što nosi i koje je boje.

Slikovnica

✱ Cilj igre jeste bogaćenje rječničkoga fonda.

Pozvati učenika/učenicu da dođe ispred table. Pokazati mu/joj napisanu riječ (koja predstavlja predmet – bitno je da se može nacrtati). Učenik/učenica crta taj predmet na tablu. Ostali trebaju što prije pogoditi o kojoj se riječi radi. Ko prvi pogodi riječ, izlazi ispred table i pravilno piše riječ.

Ova se igra može vezivati za bilo koju tematsku oblast: ovđe se može koristiti za djelove garderobe.

Asocijacije

✱ Cilj igre je provjera znanja o godišnjim dobima.

Nacrtati na tablu shemu sa 4 kolone po 5 polja. U posljednje polje u svakoj koloni treba napisati rješenje te kolone. Na sredini, između tih kolona, napraviti polje za konačno rješenje.

Podijeliti učenike/učenice u nekoliko grupa (u zavisnosti od veličine odjeljenja). Bacanjem kockice ili na neki drugi način odredi se kojim će redom grupe otvarati polja i dobijati šansu da riješe kolonu ili cijelu asocijaciju. Čak i ako neka grupa odmah nađe konačno rješenje, ne treba odmah otkriti rješenja kolona, već tražiti da oni/one riješe svaku kolonu.

Kolona A: A1 – šal, A2 – rukavice, A3 – snijeg, A4 – Snješko Bijelić; Rješenje – ZIMA

Kolona B: B1 – plaža, B2 – more, B3 – kupaći kostim, B4 – plivam; Rješenje – LJETO

Kolona C: C1 – kiša pada, C2 – žuto lišće, C3 – kabanica, C4 – odlaze laste; Rješenje – JESEN

Kolona D: D1 – tanke majice, D2 – dolaze laste, D3 – zeleno lišće, D6 – baletanke; Rješenje – PROLJEĆE

U sredini asocijacije polje za konačno rješenje – GODIŠNJA DOBA.

Rješenja zadataka iz Radne sveske

Godišnja doba

- a) Jedna godina ima četiri godišnja doba.
b) Godišnja doba su proljeće, ljeto, jesen i zima.
c) Prije jeseni dolazi ljeto.
d) Novu godinu slavimo u zimu/zimi.
e) Osmi mart proslavljamo u zimu.

Ne zaboravi kišobran

1. Tekst može da glasi ovako.

Došla je jesen. Arminova porodica je u bašti. Svi rade. Imaju veliku baštu. Džemal bere jabuke. Majka stavlja jabuke u kantu. Arminov otac cijepa drva. Armin mu pomaže i slaže drva u kolica.

Čizma glavu čuva

1.

								
ANA		✓	✓					
MAJDA				✓	✓			
ĐANI	✓							✓
PETAR		✓		✓		✓		

- Ana je obukla crvene čizme i obukla crnu jaknu.
- Majdine čizme su crne, a kaput žut.
- Petrov džemper je zelene boje, a Petrove čizme crne.

Slavlje

1. Tekst za diktat:

Stiglo je proljeće

Proljeće je omiljeno godišnje doba mnoge dece. Dani su topli i dugi. Sve je zeleno.

Životinje vole proljeće. Laste prave gnijezdo na balkonu. Domaće životinje pasu na livadama. Međedi se bude iz zimskoga sna.

Đeca se raduju proljeću. Vrijeme je lijepo. Ostajemo dugo u parku i igramo žmurke. Dječaci igraju fudbal, a djevojčice školice.

Oblačim se kako vrijeme kaže

2. čizme, šal, kaput, kapa, džemper, rukavice
Ovu odjeću i obuću nosimo u zimu.
3. Očekuje se da napišu nešto od navedenoga: ljeti obuvam baletanke, borolete, sandale; ljeti oblačim majicu kratkih rukava, bermude, suknju.
4. 1) pantalone 2) rukavice 3) bermude 4) jakna 5) džemper 6) šešir 7) suknja 8) majica
Konačno rješenje: trenerka.

Ljetovanje na Veruši

1. septembar, januar, decembar, april, oktobar, mart, avgust, februar.
Nedostaju maj, jun, jul, novembar.
2. Školska godina počinje u septembru.
Na zimski raspust idem u januaru.
3. a) subota b) mjesec c) godina d) ljeto

Nakon poglavlja u Udžbeniku i Radnoj svesci nalaze se strane za proširivanje ili provjeru znanja.

UDŽBENIK Na kraju Udžbenika nalazi se dodatak s pjesmama koje se različitim povodima mogu analizirati s učenicima/učenicama. Pjesme su tematski vezane za Novu godinu, životinje, proljeće, zimu, garderobu, porodicu, kuću, mjesec u godini... Pri radu na pjesmama treba obuhvatiti sve sadržaje koje one nude, ne zadržavati se samo na onome sadržaju koji se uči u konkretnoj lekciji uz koju se pjesma radi. Ima pjesama koje se višestruko mogu iskoristiti, tj. preko kojih se može utvrđivati znanje iz više oblasti (na primjer, pjesma *Ljepotica zima* može pokrenuti razgovor o sniježnim radostima, o djelovima tijela, o garderobi, bojama...).

RADNA SVESKA Na kraju Radne sveske u rubrici *Pokaži što znaš* nalaze se dvije slike koje treba da posluže za provjeru usvojenih znanja na kraju prvoga i na kraju drugoga polugodišta.

Pokaži što znaš 1 donosi sliku sa seoskoga imanja s mnoštvom životinja. Pri radu na ovome zadatku mogu biti korisna ova pitanja i instrukcije:

1. Je li na slici prikazano selo ili grad?
2. Koliko životinja vidiš na slici?
3. Napiši nazive domaćih životinja koje vidiš na slici.
4. Koje divlje životinje vidiš na slici?
5. Će je lav?
6. Će je kornjača?
7. Kojoj životinji nije mjesto na selu?
8. Što radi dječak?
9. Što rade ptice?
10. Čije mladunče vidiš na slici? Kako se ono zove?
  - a) Oboj automobil crvenom bojom.
  - b) Oboj kokoške narandžastom bojom.
  - c) Oboj magarca sivom bojom.
  - d) Pronađi mačku i oboj je žutom bojom.
  - e) Pronađi konja i oboj ga crnom bojom.
  - f) Oboj štalu braon bojom.

Pokaži što znaš 2 sadrži sliku zbivanja oko jezera, pri čemu se analiziraju godišnja doba, dešavanja u prirodi, garderoba, prostorije u kući... Pri radu na ovome zadatku od pomoći mogu biti ova pitanja i instrukcije:

1. Koje je godišnje doba na slici?
2. Što je neobično na slici?
3. Koliko dece vidiš na slici?
4. Što rade deca pored jezera?
5. Što su obukli dječaci?
6. Opiši kosu djevojčice u bermudama.
7. Što je obula crnokosa djevojčica?
8. Pored jezera šeta dvoje starih ljudi. Što oni nose na glavi?
9. Na slici: pada kiša, sija sunce, pada snijeg?
10. Na slici je: more, jezero, rijeka?
11. U jezeru deca: trče, plivaju, sankaju se?
12. Čovjek skija: na planini, na jezeru, na rijeci?
13. Kroz prozor kuće vidi se: kupatilo, hodnik, dnevna soba?

Da bi zadaci bili potpuni, treba ohrabriti učenike/učenicice da na kraju na osnovu slike sami/same ispričaju priču sa što više detalja i kao domaći zadatak dati im nalog da napišu što vide na slici.

Ishodi učenja

Na kraju je potrebno utvrditi ishode učenja, tj. nivo ovladanosti četirma vještinama – slušanje, govorenje, čitanje i pisanje. Ishodi ili očekivani rezultati biće zadovoljavajući ili ostvareni ukoliko učenik/učenica, u mjeri ličnih postignuća, ovlada pomenutim vještinama.

Usvajiće pojedine segmene elementarne pismenosti (pravilan govor, mogućnost analitičko-sintetičkog pristupa riječima i rečenicama, čitanje i pisanje štampanih i pisanih slova latinice, čitanje riječi i rečenica, razumijevanje pročitano i mogućnost reprodukcije). Pobojšaće sposobnost artikulacije i ukupnoga kvaliteta govora (u međusobnoj komunikaciji i u vježbama reprodukcije, odnosno produkcije sadržaja). Ovladaće glasovnom analizom riječi. Pobojšaće fonemski sluh i fonemski kapacitet. Usvojiće štampana i pisana slova latinice, čitati i razumjeti pročitano u skladu s individualnim razvojem i mogućnostima učenja. Obogatiće rječnik u kvantitativnome i kvalitativnome smislu.

Učenik/učenica će pošedovati kvalitete određene vaspitno-obrazovnim ciljevima za svako područje. Učenik/učenica će poznavati latinicu, čitaće pravilno tekstove koji su primjereni uzrastu i nivou znanja jezika, čitaće brzinom koja odgovara običnome svakodnevnome usmenome govoru. Učenik/učenica će razumjeti sadržaj pročitano, moći će odrediti početak i kraj rečenice u usmenome ili pisanome obliku, moći će samostalno prepisati kraći tekst ili napisati riječi, rečenice, primjenjivaće pravopisne norme predviđene predmetnim programom. Pisaće imena gradova i sela, uočavaće važno i manje važno u tekstu, pošedovaće sposobnost da razgovara s drugom osobom ili osobama direktno ili telefonom uz uvažavanje pravila lijepoga ponašanja, moći će odgovoriti na postavljena pitanja. Steći će umijeće da tačno prenese informaciju, da napiše priču predstavljenu u jednoj ili nekoliko slika, da napiše pisanim slovima riječi i rečenice napisane štampanim slovima, napisaće čestitku-poruku, razglednicu, kratko pismo-poruku.

Učenik/Učenica će tokom izučavanja crnogorskoga jezika jačati saznanje o značaju riječi i jezika u komunikaciji i ukupnome učenju. Shvatiće da neke riječi imaju više značenja, da rečenice moraju biti gramatički pravilne, iako se mogu javiti i kao nepravilne. Shvatiće značaj pravilnoga izgovora karakterističnih glasova. Razumjeće značaj razvijanja kulture slušanja sagovornika bez obzira na razlike u jeziku, nivou razvijenosti komunikacijskih sposobnosti. Osim što nastavnik/nastavnica postupno prati postignuća učenika/učenica u toku školske godine, jedan od načina utvrđivanja ishoda učenja jesu testovi dati u Priručniku.

Provjeri svoje znanje

Moje ime i prezime: _____ Odjeljenje u kojem učim: _____

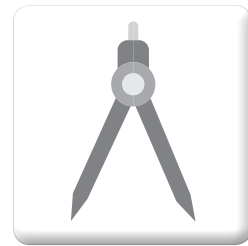
1

Slova mogu biti velika i mala. Pogledaj veliko slovo, pa zaokruži isto malo slovo.

Ć	Đ	Lj	Š	Dž	Ž	Č	Š
c	d	lj	s	dž	ž	c	s
ć	đ	l	š	dž	z	č	š
ć	b	ll	š	dz	ž	č	š

2

Štampanim slovima napiši što vidiš na ovim slikama.

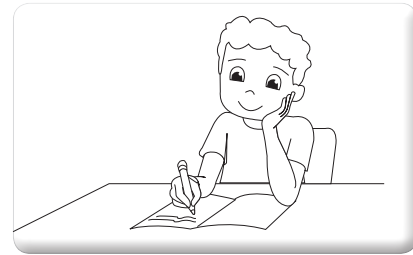
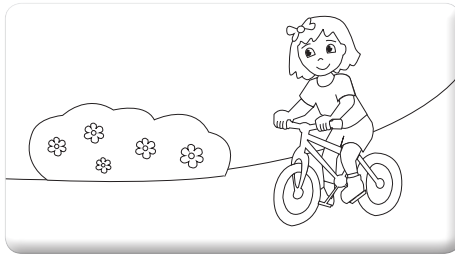
3

Zaokruži tačno napisane riječi.

učitelica	šekira	đep	kolać	halina	lubičasta
učiteljica	šekira	džep	kollač	haljina	lubičasta
ućitelica	sekira	džep	kolač	aljina	ljubičasta

3

Napiši što vidiš na slikama.

4

Dopuni rečenice riječima: **snijeg, deca, odjeću, ulici, vesela, Snješka Bijelića.**

Zima je došla. _____ vole zimu i _____. Đeca nose toplu _____ . Na _____ se igraju _____ deca.
Ona prave _____ .

5

Prepiši rečenice pisanim slovima. Upotrijebi pravilno veliko slovo.

Filip danas slavi osmi rođendan. tetka đurđa mu je napravila tortu. došli su lazar, helena i ljuljeta. oni su filipu poklonili školski pribor: olovke, flomas-tere, oštraljku i lenjir. Filipova majka lijepo svira klavir.

Provjeri svoje znanje

Moje ime i prezime: _____ Odjeljenje u kojem učim: _____

1

Upotrijebi riječi iz zagrade da postaviš pitanja.

• Ana ima sedam ovaca. (Ko)

_____

• Krava i tele su u štali. (Ko)

_____

• Majda na rođendanu jede kolače. (Što)

_____

• U džungli raste veliko drveće. (Što)

_____

2

Pored naziva životinje upiši naziv njena mladunčeta.

1. kokoška _____

6. patka _____

2. koza _____

7. konj _____

3. ovca _____

8. mačka _____

4. krava _____

9. pas _____

5. svinja _____

4

Na slici je kućni ljubimac. Opiši ga. Napiši kako se zove.

- Kako izgleda?

- Daj mu ime.

5

Na osnovu opisa, napiši o kojoj životinji se govori.

1. Veliki je, debeo. Braon boje. Živi u šumi. To je _____.
2. Ima crne i bijele pruge. Ne živi u Crnoj Gori. Stoji dok spava. To je _____.
3. Ona je velika, žute boje, ima braon šare i tanke noge. Vrat joj može biti dug dva metra. To je _____.
4. Ona daje mlijeko. Njeno mladunče je tele. Ona riče. To je _____.

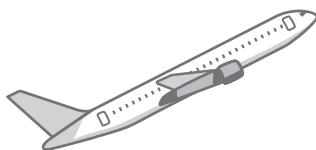
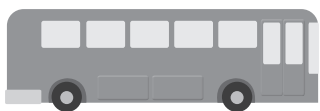
Provjeri svoje znanje

Moje ime i prezime: _____ Odjeljenje u kojem učim: _____

1

Za svaku riječ nacrtana je jedna slika. Poveži riječ i sliku.

brod

avion

autobus

bicikl

automobil

2

Napiši što vidiš na slikama:

1.

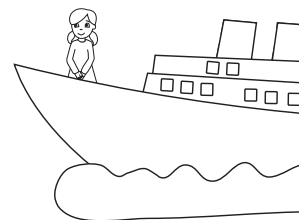
1. _____

2. _____

3. _____

2.

3.

3

Dopuni rečenice:

Nikola kod babe na selo ide _____

Đeca su otišla na izlet _____

Valentina putuje _____

Đina čeka da stigne _____ iz Podgorice.

4

Napiši slovima brojeve.

15 _____

41 _____

24 _____

90 _____

68 _____

56 _____

5

Iskoristi riječi: **poklone, jelku, majka, sestrom, lutku, loptu** i dopuni rečenice.

Anton s mladom _____ kiti _____. _____ im je kupila lijepe ukrase. Od tate je Anton dobio _____, a sestra _____. _____ su stavili ispod jelke.

6

Pronađi greške i prepisi pravilno rečenice:

moj đed dušan ima jedanajest unuka. svi zajedno čekamo novu godinu kod njega. on živi na selu blizu nikšića. tamo ima snijega, pa ćemo da pravimo snješka bijelića.

Provjeri svoje znanje

Moje ime i prezime: _____ Odjeljenje u kojem učim: _____

1

Poveži sliku i riječ.

NOS

UVO

STOPALO

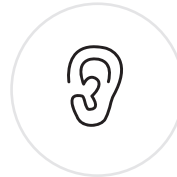
PRST

OKO

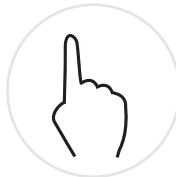
STOMAK

ŠAKA

NOGA

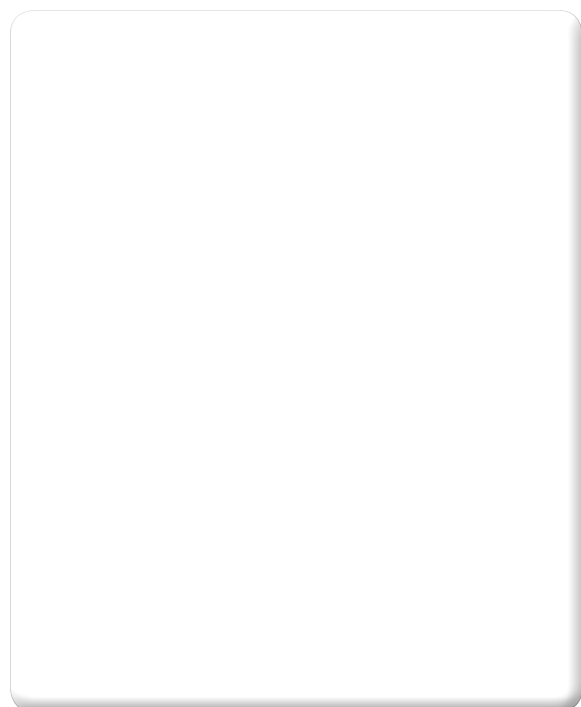

GLAVA

1

Pročitaj i nacrtaj.

*Ja sam Marko.
Otac mi je kupio dvije
lopte. Visok sam i mrišar.
Na glavi imam kapu.*

3

Odgovori na pitanja.

1. U kom gradu živiš?

---

2. Kako se zove tvoj učitelj/učiteljica?

---

3. Čime češljaš kosu?

---

4. Čime pereš zube?

4

U svakoj rečenici ima po jedna greška. Ispravi je.

1. Ana živi u baru.

---

2. marija ima pravu kosu.

---

3. Moja baba je u albaniji.

---

4. đanijeva kosa je kovrdžava.

5

Pročitaj rečenice i umjesto ilustracije napiši riječ.

1. Svako jutro perem _____.2. Kosu češljam _____.3. _____ sušim kosu.4. Ivan ima plave _____.5. Ana ima kovrdžavu _____.

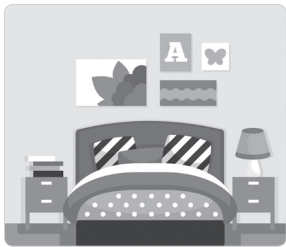
Provjeri svoje znanje

Moje ime i prezime: _____ Odjeljenje u kojem učim: _____

1

Prepoznaj prostorije i ispod slika napiši kako se nazivaju.

2

Zaokruži riječ koja ne pripada nizu.

- a)   dnevna soba   kupatilo   televizor   hodnik

- b)   radni sto   krevet   polica   spavaća soba

- c)   trpezarija   dvorište   balkon   garaža

3

Napiši TAČNO ili NETAČNO.

1. Kuća je jedna od prostorija u stanu. _____
2. U dnevnoj sobi gledamo televiziju. _____
3. Ručamo u hodniku. _____
4. Kupamo se u kupatilu. _____

4

Neko je pogrešno napisao čestitku učiteljici. Napiši je pravilno.

draga učiteljice senada, srećan vam osmi mart. Vi ste najbolja učiteljica u osnovnoj školi pavle rovinski. Za mene ste najbolja učiteljica u crnoj gori. Antela

---

5

Opiši svoju spavaću sobu.

Provjeri svoje znanje

Moje ime i prezime: _____ Odjeljenje u kojem učim: _____

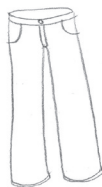
1

Prepoznaj godišnja doba na slikama. Ispod svake slike napiši naziv godišnjeg doba.

2

Prepoznaj što je na slici.

Napiši što sa slika obuvaž, a što oblačiš:

Obužam: _____

Oblačim: _____

3

Dopuni rečenice nazivima mjeseci.

1. Školska godina počinje u _____
2. Na zimski raspust idemo u _____
3. Rođendan slavim u _____
4. Školska godina završava se u _____

4

Poveži dešavanje i godišnje doba.

idem na skijanje	JESEN
idem na plažu	ZIMA
dolaze laste	LJETO
lišće je žuto	PROLJEĆE

5

Opiši svoj dan na plaži. Nek ti u tome pomognu pitanja:

- S kim ideš na plažu?
- Kako se zabavljaš na plaži?
- Što radiš u vodi?

Korišćena literatura

- Cameron, Lynne: *Teaching Languages to Young Learners*, Cambridge University Press, 2001.
- Čirgić, Adnan & Pranjković, Ivo & Silić, Josip: *Gramatika crnogorskoga jezika*, Ministarstvo prosvjete i sporta, Podgorica, 2010.
- Cook, Vivian: *Second Language Learning and Language Teaching*, 4th edition, Hodder Education, London, 2008.
- Denham, Kristin & Lobeck, Anne (Eds): *Language in the Schools (Integrating Linguistic Knowledge Into K-12 Teaching)*, Lawrence Erlbaum Associates, New Jersey – London, 2005.
- Dörnyei, Zoltán: *Motivational Strategies in the Language Classroom*, Cambridge University Press, 2001.
- Drinkwater, Nicola: *Games and Activities for Primary Modern Foreign Languages*, Pearson, Longman, 2008.
- Gordon, Tatiana: *Teaching Young Children a Second Language*, Praeger, Westport Connecticut, London, 2007.
- Holderness, Jackie & Hughes, Annie: *100+ Ideas for Children (Topic based activities)*, Macmillan Education, 1998.
- Ivić, Ivan & Pešikan, Ana & Antičić, Slobodanka: *Aktivno učenje 2 (priručnik za primenu metoda aktivnog učenja/nastave)*, Institut za psihologiju, Ministarstvo prosvete i sporta Republike Srbije, Ministarstvo prosvjete i nauke Crne Gore, Beograd, 2001.
- Larsen-Freeman, Diane: *Techniques and Principles in Language Teaching*, 2nd edition, Oxford University Press, 2000.
- Mayesky, Mary: *Creative Activities for Young Children*, Delmar, New York, 2009.
- Mikić, Jovica: *Nastavna celina u komunikativnom pristupu*, Data Status, Beograd, 2008.
- Milatović, Vuk: *Metodika nastave početnog čitanja i pisanja*, TORY, Beograd, 2005.
- Nikolić, Milija: *Metodika nastave srpskohrvatskog jezika i književnosti, treće, dopunjeno izdanje*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1999.
- Nixon, Caroline & Tomlinson, Michael: *Primary Vocabulary Box (Word games and activities for younger learners)*, Cambridge University Press, 2003.
- Plut, Dijana: *Udžbenik kao kulturno-potporni sistem*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva/Institut za psihologiju – Filozofski fakultet, Beograd, 1999.
- Pravopis crnogorskoga jezika*, Ministarstvo prosvjete i sporta, Podgorica, 2010.
- Rosandić, Dragutin & Silić, Josip: *Osnovi fonetike i fonologije hrvatskog književnog jezika*, Školska knjiga, Zagreb, 1974.
- Rosandić, Dragutin: *Metodika književnoga odgoja*, Školska knjiga, Zagreb, 2005.
- Rosandić, Dragutin: *Nastava hrvatskosrpskog jezika i književnosti*, Školska knjiga, Zagreb, 1977.
- Šabić, Ana Gabrijela & Baričević, Josip & Vitez, Ivan i suradnici: *Priručnik uz hrvatsku početnicu*, Školska knjiga, Zagreb, 1998.
- Slattery, Mary & Willis, Jane: *English for Primary Teachers (A handbook of activities & classroom language)*, Oxford University Press, 2001.
- Sošir, de Ferdinand: *Opšta lingvistika*, Nolit, Beograd, 1978.
- Tedick, Diane J. (Ed.): *Second Language Teacher Education (International perspectives)*, Lawrence Erlbaum Associates, London, 2005.
- Vukmanović-Tabaš, Lida: *Crnogorski jezik*, Centar za iseljenike Crne Gore, Podgorica, 2011.
- Wacyn-Jones, Peter: *Vocabulary Games and Activities 1, new edition*, Pearson, Penguin Books, 2001.
- Wacyn-Jones, Peter: *Vocabulary Games and Activities for Teachers*, Penguin Books, 1993.

